

TÜRK ATASÖZLERİNİN EKONOMİK YORUMLAMASI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Halil SEYİDOĞLU

 Uludağ Üniversitesi, İİBF Emekli Öğretim Üyesi, hseyidoglu43@gmail.com

Başvuru Tarihi/Application Date: 25 Ocak 2019

Kabul Tarihi/Acceptance Date: 14 Ekim 2019

ÖZET

Atasözleri toplumların asırlar boyunca yaşadıkları olay, gelişme ve deneyimlerle bunlara yönelik düşünce, yorum, uyarı ve önerilerden kaynaklanmıştır. Ait oldukları toplumdaki ortak düşünce, inanç, görüş ve tutumları belirtirler. Asırlardan süzülerek gelmiş, denenmiş, uyarıcı, yol gösterici, kural belirleyen, anlam dolu sözlerdir. Ahlâk, eğitim, dürüstlük, dostluk, başarı, adalet, sağlık, yoksulluk, zenginlik, vs. gibi toplumsal ilişkilerin hemen hemen her yönüyle ilgili olabilirler. Bu çalışmada Türk toplumunda ekonomik anlam taşıyan atasözlerinin analizi amaçlanmaktadır. Ayrıca bunların içerdikleri anlamların Yerleşik Ekonomi Bilimi'ndeki hipotez, teori, kural ve ilkeler açısından değerlendirmesinin yapılması da diğer bir amaçtır. Böylece hem Türk halkının geçmişten günümüze ekonomik konulardaki düşünce, görüş ve değerlendirmeleri belirlenmeye çalışılmakta, hem de Neoklasik Ekonomi prensiplerinin Türk Toplumunu açısından geçerliliği konusunda bir fikir edinilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Atasözleri, ekonomik atasözü, Türk atasözleri, Neoklasik Teori ve atasözleri.

JEL Kodları: A12, A13, A14

ABSTRACT

Proverbs depend on events, developments and experiences countries had faced over the centuries and thoughts, comments and warnings made in relation to them. They reflect common beliefs, ideas and attitudes of the societies involved. They are inherited from times of centuries old and are the proved propositions that guide or warn people or simply set rules for them. They might be on any aspect of the social connections, including ethical norms, education, honesty, friendship, success, justice, poverty, oppulance, etc. In this study our aim is to analyze proverbs in the Turkish society having economic implications. Additionally we aim to make an assessment of these implications against the rules, principles or laws of the Mainstream Economic Theory. Thus we expect that such analyses will enable us to determine views, attitudes and norms of the Turkish people on economic issues from centuries old past to present. We further hope that such analyses will show us to what extent the case of the Turkish experience corresponds to the principles of the Neoclassical Economic Paradigm.

Key words: Economic proverbs, Turkish proverbs, economic proverbs, Neoclassical Theory and proverbs.

JEL Codes: A12, A13, A14

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Atasözleri toplumların asırlar boyunca yaşadıkları olay, gelişme, deneyimlerle bunlara yönelik düşünce, yorum, uyarı ve önerilerden kaynaklanmıştır. Ait oldukları toplumdaki ortak düşünce, inanç, görüş ve tutumları belirtirler. Asırlardan süzülerek gelmiş, denenmiş, uyarıcı, yol gösterici, kural belirleyici veciz sözlerdir. Ahlâk, çalışma, arkadaşlık, adalet, iyilik, kötülük, fırsat, tehlike, özveri, sağlık, yoksulluk, zenginlik, vs. gibi toplumdaki hemen her konuyla ilgili olabilirler. Bu çalışmada Türk toplumunda ekonomik konulardaki örnek atasözleri ele alınmakta ve bunların anlamlarının Yerleşik Ekonomi'deki hipotez, teori, kural ve ilkeler açısından bir değerlendirmesi yapılmaktadır. Böylece ekonomik konularda Türk halkının geçmişten günümüze düşünce, görüş ve değerlendirmeleri belirlenmeye çalışılmaktadır.

Bilindiği üzere halen Yerleşik İktisat bilimi (Mainstream Economics) Neoklâsik İktisat paradigmasına dayanmaktadır. Bu yaklaşım ise esas olarak rasyonellik ilkesini esas alır, başka bir deyişle ekonomik olay, gelişme veya davranışlar mantık kuralları çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılır. Bu yaklaşım açısından ekonomideki kural, kaide veya kanunlar, içinde bulunulan toplumun kurumsal yapısından ve yaşanan zaman döneminden bağımsız kabul edilmektedir. Belirtmek gerekir ki, Yerleşim Ekonomi modelinin bu “zamansız ve mekânsız” yaklaşımı Ekonomi Literatüründe de eleştiri konusu olmaktadır. Söz gelişi, Neo-kurumsal İktisat Ekolu bu yaklaşımı ciddi biçimde eleştirmektedir. Neo-kurumsal İktisatçılar Ekonominin sosyal bir bilim olma özelliğine işaret etmekte ve ekonomik analizlerde, yaşanan toplumların kurumsal yapısının ve içinde bulunulan zamanın özelliklerinin dikkate alınmasını savunmaktadırlar. Bu tartışmaların ayrıntısına inmek ayrı bir çalışmaya konu olabilir. Biz çalışmamızda Yerleşik Ekonomi Modeli'ni (Neokâsik Ekonomi) esas aldık ve değerlendirmeleri bu modele göre yaptık.

Türkiye'de atasözlerinin ekonomik analiziyle ilgili oldukça sınırlı sayıda araştırma yapılmıştır. Bunlar da daha çok dar kapsamlı konulara yöneliktir.¹

2. YÖNTEM

Burada amacımız Türk toplumunun dünden bugüne geçirdiği gelişmeleri yansıtmak üzere Türk atasözlerini ele almak ve bunların yerleşik Ekonomi Bilim'inin kural, ilke veya öğretileri açısından bir değerlendirmesini yapmaktır. Böylece hem toplumumuzun geçmişten günümüze ekonomik özellikleri daha iyi anlaşılabilir, hem de Neo-klâsik ilke, kanun, hipotez veya teorilerinin Türk toplumu açısından ne derece geçerli olduğu konusunda da bir sınama yapılmış olacaktır. Bu aynı zamanda Neo-klâsik Ekonomide bulunabilecek eksiklik veya aksaklıkların ortaya çıkartılmasına da katkıda bulunabilir.

Belirtmek gerekir ki, konumuzun kapsamına giren tüm atasözlerini tek bir makale içinde incelemek hedefi aşırı biçimde geniş tutmak demektir. O nedenle seçici davranmak, yani ancak bazı atasözlerini ele almak gerekir. Seçim ise yakın anlamdaki atasözlerini belirlemek ve bunların arasında özellikle temsil edici nitelikte olanları göz önünde bulundurmaya çalışmaktır.

Ayrıca, bu çalışma bir atasözleri derlemesi olmadığını da hatırlatmak isteriz. Bu konuda yapılan çok değerli çalışmalar vardır. Biz çalışmamızda önceki derlemelerde yer almayan bazı atasözlerini de kapsamış olmamıza karşın, esas olarak daha önceden yapılan ve yayınlanmış olan derleme çalışmalarını kullandık². Bu amaçla atasözleri üzerinde geniş bir taramada bulduk ve bunların içinde ekonomiyle ilgili olarak yaklaşık 250 dolayında atasözü belirledik. Ekonomi ile ilgi

¹ Bu araştırmalardan bazıları şunlardır. Şaban Esen ve Ensar Yılmaz (2011), “Türk atasözleri üzerinde girişimcilik olgusu (Sosyo-Ekonomik açıdan bir bakış)”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 30, ss. 25-27). Ömer Aytaç ve Süleyman İlhan (2007), “Girişimcilik ve girişimci kültür”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, ss. 100-120. H. Bahadır Akın (2003), “Türkiye’de girişimcilik ve memurluk üzerine Mustafa Suphi ve Prens Sabahattin’den mülhem bir analiz”, *Piyasa Dergisi* 2(6-7, ss. 29-52).

² ³Bu konuda yararlandığımız belli başlı derlemeler şunlardır: Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü-1*, İstanbul: İnkılâp yayınevi, 2013. Velet İzbudak, *Atalar Sözü*, Türk Dil Kurumu yayını, Ankara, 1936. Sadi G. Kırmımlı, *Atalar Sözü*, İstanbul, 1939. Mustafa Nihat Özön, *Türk Atasözleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1956. Ülkü Çelik Şavk, *Kırgız Atasözleri* Türk Dil Kurumu Yayınları, No. 812, 2002, Ankara. Feridun Fazıl Tülbentçi, *Türk Atasözleri ve Deyimleri*, İstanbul, 1963. Metin Yurtbaşı, *Türk Atasözleri*, Beşinci baskı, Özdemir Yayıncılık, İstanbul, 1996.

konusunun biraz da göreceli bir nitelik taşıdığını belirtmek gerekir. Başka bir deyişle, atasözlerinin büyük çoğunluğu ekonomi dahil, çok değişik alanlara uygulanabilmektedir. Doğrudan Ekonomi ile ilgili olanlar, tahmin edileceği gibi daha sınırlı sayıdadır. İncelenecek atasözlerini belirlerken ekonomi ile ilgi konusunu biraz geniş yorumladığınızı belirtmek isteriz.

Seçilen atasözleri Ekonomi Bilimi'nin ilgili bulunduğu alt dallara göre gruplandırılarak incelenmiştir. Alt dallara ve her gruptaki atasözlerinin incelenmesine alfabe sırasına göre yer verilmiştir. İnceleme yöntemi olarak önce her atasözünün anlamı ekonomik açıdan yorumlanmış ve sonra da bunun Yerleşik Ekonomi Bilimi'ndeki kavramlarla olan benzerlik veya farklılıklarına işaret edilmiştir. Çalışmanın tümüyle ilgili genel değerlendirmeler ise Özet ve Sonuç bölümünde belirtilmiştir.

3. ATASÖZÜ İNCELEMELERİ

Giriş ve Yöntem konularındaki açıklamalardan sonra çeşitli Ekonomi konularına göre gruplandırılmış örnek atasözlerinin incelenmesine geçebiliriz: Bu da çalışmanın izleyen bölümünü oluşturur.

Alışveriş -*Adamın iyisi alışverişte belli olur*: Bir alışveriş işleminde, hele o malın nitelikleri konusunda taraflardan birisi yeterli bilgi sahibi değilse, karşı taraftaki kişi tarafından aldatılma olasılığı daima vardır. Açık ve dürüst insanlar maldaki kusurları gizlemez, karşı tarafa bildirirler; pazarlık ve fiyat da buna göre oluşur. Kötü niyetli insanlar ise diğer tarafın bilgisizliğinden yararlanır ve ayıplı malı sağlam malmış gibi satmaya çalışırlar. Modern İktisat Teorisi'nde asimetrik bilgi (asymmetric information) ve ahlâk riski (moral hazard) kavramları ile benzerlik gösteriyor.

-*Çekişe çekişe pazarlık, güle güle para*: Alışverişler pazarlıkla olur; pazarlık sonucu bir fiyat üzerinde anlaşma sağlandıktan sonra hem alıcı hem de satıcı bu alışverişten memnun kalır. Türk Toplumunda atalardan süregelen bir geleneğe göre pazarlık alışverişin ayrılmaz bir parçasıdır.

-*Şüpheli pazar mideyi bozar*: Değerinin çok üzerinde satılan bir malın satıcısından, değerinin çok altında satılan bir malın da alıcısından kuşku duyulur. Normal olarak her mal piyasa fiyatından satılmalıdır. Satış fiyatının piyasa fiyatından büyük sapmalar gösterdiği durumlarda daima hileli satış olasılığından kuşkulanan gerekir. Alıcı ve satıcının dürüstlüğünün, fiyatın saydamlığının önemi vurgulanıyor.

-*Utanma pazar, dostluğu bozar*: Yakın dostlar arasındaki alışverişlerde, tarafların utanması dolayısıyla fiyat ve ödeme koşullarını açık bir biçimde belirlenmemeleri, sonradan anlaşmazlık çıkmasına neden olarak dostluğun bozulmasıyla sonuçlanabilir. Ticareti tarafsız biçimde, kurallarına uygun yapmalı, dostluk ilişkilerini ticarete karıştırmamalı.

Amaçlarla Araçların Eşitliği: *Bir taş ile iki kuş vurulmaz*: İnsanın göstereceği çabalar belirli bir hedefe yönelik olmalıdır. Birden fazla hedefe ulaşmaya çalışılması durumunda başarılı olma şansı daha düşüktür. İktisat politikalarında da ne kadar hedef belirlenmişse en az o sayıda politika aracının bulunması gerekir. Timbergen Kuralı.

Amaçlarla Araçların Uygunluğu -*Pire için yorgan yakılmaz*: Ufak bir hedefe ulaşmak için ondan çok daha büyük maliyet doğuracak bir yol denemek ekonomik veya anlamlı değildir. Hedeflerle araçlar uyumlu olmalıdır.

Arz ve Talep Kanunu-*Aba vakti yaba, yaba vakti aba*: İnsanlar ihtiyaç maddelerini onların kullanım vakti gelmeden satın alırlarsa bunları ucuza temin etmiş olurlar; yazın aba, kışın orak satın almak gibi. Talep Kanunu'na vurgu yapıyor. Ait oldukları mevsimin dışında satılan mallara olan ihtiyaç, dolayısıyla bu malların talebi düşük olduğu için fiyatı da düşüktür.

-*Altının kıymeti azlığındandır*: Altın doğada kıt bulunan bir maden olduğu için değerlidir. Arzı göreceli olarak düşük olan her varlık değerlidir.

-*“Ne oldum?” dememeli, “Ne olacağım?” demeli*: İnsan bugün içinde bulunduğu iyi duruma bakarak aldanmamalı. Çünkü hayat belirsizliklerle doludur, yarının ne olacağı bilinemez; yoksul durumlara da düşülebilir. Burada insanın bugünkü maddi durumu ile öğünmemesi, yarın karşılaşılabileceği kara günlere karşı hazırlıklı olması, örneğin gelirinin bir kısmını tasarruf etmesi öğütleniyor.

Azalan Marjinal (Uçsal) Fayda Kanunu - *Çobanın yağı çok olursa çarığına sürer*: Bir maldan ihtiyacından çok fazlasına sahip olan kişi o malın değerini bilmez, malını gereksiz yere harcar, israf eder. Azalan Marjinal Fayda Kanunu'na gönderme yapıyor. İhtiyaçtan fazlasına sahip olunan malın marjinal faydası, dolayısıyla değeri düşük olur ve kişi onu gereksiz yere harcamaktan çekinmez.

-*Her gün baklava börek yense bıkalır*: İnsanlar bir işi ne kadar çok sevseler de bunu sürekli tekrarlamaları heyecanlarını azaltır ve onlarda değişiklik ihtiyacı doğurur. Azalan Uçsal Fayda Kanunu.

-*Zengine mal veren, denize su götürür*: Maddi varlığı yüksek olan bir kimseye verilecek olan bir malın o kişi açısından değeri düşük olur. Azalan Uçsal Fayda Kanunu'nun bir göstergesi.

-*Az veren candan, çok veren maldan*: Fazla varlıklı olmayan bir insanın yapacağı maddi bir yardımın değeri kendisi için büyüktür, zengin bir insanın, sahip olduğu servetin büyüklüğü dolayısıyla vereceği mal veya paranın değeri ise daha düşük olacaktır.

Beşeri Sermaye -*Akıl kişiye (adama) sermayedir*: İnsanın en büyük sermayesi aklıdır. İktisatta beşeri sermayenin (human capital) önemine vurgu yapılıyor. Araç, gereç, makine ve donatım gibi fiziki sermaye araçları, nasıl üretimi ve verimliliği artıran temel etkenler ise akıl, bilgi ve beceri de en az bunlar kadar önemlidir. Bu tür sermaye İktisat'ta "beşeri sermaye" olarak adlandırılır.

Bilgi -*Bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıp*: Bir insan her şeyi bilemez. Ama bilemediği şeyleri sorup öğrenmelidir. Doğrusunu bilmeyen, bilmediği şeyleri de sormayan insanlar gerek ekonomide, gerek güncel yaşamın diğer alanlarında ciddi hatalar yapabilirler.

-*Boynuz kulağı geçer*: Yeni nesli oluşturan insanlar kendinden önceki neslin bilgi ve becerilerini öğrenmeli, hatta onlardan daha ileri bir düzeye ulaşmalıdırlar. Bu ise toplumun bilgi ve beceri düzeyinin yükselmesi anlamına gelir ki, bu da ekonomik gelişmenin temel koşullarından birisidir.

Borcun Ödenmesi -*Bin tasa, bir borç ödemez*: Borç insan için daima bir üzüntü kaynağıdır. Ancak ne kadar üzüntü duysa da insan ödenmediği sürece borç yükünden kurtulmaz. Yeterli bir ödeme gücüne sahip olunmadan borç alınmamalıdır.

Borç Verme -*Ödünç güle güle gider, ağlaya ağlaya gelir*: İnsan ödünç aldığı anda bundan sevinç duyar, ancak borcun geriye ödenmesiyle ilgili olarak ödeme olanaksızlıkları, anlaşmazlıklar ve gecikmeler yaşanabilir. Ödünç vermeye karşı bir tutum.

-*Aç kalmak borçlu kalmaktan iyidir*: Eğer bir kimse borcu ödeyecek durumda değilse, bu kimse için borçlanıp gıda maddesi almak yerine, aç kalmak daha iyidir. Borcu geri ödemenin önemine vurgu yapılıyor.

-*Alacakla verecek (borç) ödenmez*: Borçlu insanlar borçlarını başkalarından olan alacaklarıyla ödemeye güvenmemelidirler. Çünkü güvendiği bu alacak çeşitli nedenlerle eline geçmeyebilir. Burada insanların zorunlu olmadıkça borç yapmamaları, hele alacağına güvenerek borçlanmalarının doğru olmadığı ifade ediliyor.

-*Aldığını vermeyen aradığını da bulamaz*: Aldığı borcu zamanında ödemeyen kimseye, yine ihtiyacı olduğunda kimse borç vermez. Borçların zamanında ödenmesi gerekir.

-*Arpacıya borç eden ahırını tez satar*: Aşırı derecede borçlanılarak girilen işlerin iflâsla sonuçlanma olasılığı yüksektir. Modern Finans Teorisine göre, işletmelerde öz sermayenin yanında borç sermayesinin artması (kaldıraç etkisi) işletmenin iflâs riskini yükseltir. O nedenle öz kaynak-borç kaynakları dengesinin iyi kurulması, aşırı borçlanmadan kaçınılması gerekir.

-*Borca şarap içen iki kere sarhoş olur*: Borç insanlar için bir sıkıntı kaynağıdır. Dolayısıyla borç para ile içki içen hem içkinin etkisiyle, hem de borcun vereceği sıkıntı ile iki kere sarsılmış olur.

-*Borç yiğidin kamçısıdır*: Borca giren insan bu borcunu ödeyebilmek için daha çok çalışmak ve daha fazla kazanmak zorundadır. Türk atasözlerinde genellikle borca girilmemesi öğütlenmektedir, ancak bu atasözünde tersine, olumlu etkilere işaret ediliyor.

Borçlanma -*Al gününde al, ver gününde ver*: İnsan alacağını gününde tahsil etmeli, borcunu da yine zamanında ödemelidir. Ticari hayatta yapılan sözleşmelere uymanın gerekliliğine işaret ediliyor.

-*El kazanyla aş kaynamaz*: İnsanlar sürekli olarak başkalarının yardımlarıyla yaşayamazlar. Bunun gibi, ülkeler de sürekli dış borç (yardım) alarak kalkınamazlar. Kalkınmada ülkenin öz kaynaklarına dayanmak gerekir. Bkz.: Elden medet uman aç kalır.

-*El kesesinden cömertlik olmaz*: İnsanlar başkalarına ait bir mal veya parayı harcarken hesapsız ve kitapsız davranmamalı, bu konuda gereken özeni göstermelidirler. Borç para.

-*El maliyla zenginlik olmaz*: İnsanlar başkalarından aldıkları borç paralarla zengin bir yaşam süremezler. Herkes harcayacağı geliri çalışıp kendisi kazanmalıdır. Dış borç alan ülkeler bir örnektir.

-*Elden medet uman aç kalır*: Bkz.: El kazanyla aş kaynamaz.

-*Yemeksiz yatmak, borçla kalkmaktan iyidir*: İnsan borçlu olmamalı, yediği yemeğin parasını borçlanarak değil, çalışarak elde etmelidir. Atalarımızın bu konudaki düşünceleri daima güncelliğini koruyan bir sorun olan Türkiye'nin dış borçları konusuna uygulanabilir.

Bütçe Açığı -*Delik büyük, yama küçük*: İhtiyacı karşılamak için büyük bir harcama yapmak gerekirken, eldeki imkânların bundan çok daha küçük olması durumu. Aile veya kamu bütçesinin açık vermesi.

Bütçe Denkliği -*Ayağını yorganına göre uzat*: İnsanlar harcamalarını bütçelerine uygun olarak yapmalıdırlar, böylece bütçeleri açık vermez ve borçlanmaya da gerek kalmaz.

Büyük Sermaye -*Çok koyunun çok kuzusu olur*: Büyük servet veya varlık sahibi olanların elde edecekleri gelirler de o derece büyüktür. Fazla kazanmak için büyük sermaye yatırımı yapmak gerekir.

-*Para parayı çeker*: Parası olan kimse bunun sayesinde daha fazla para kazanma olanağına sahip olur. Büyük sermayesi olan kişi veya işletmeler, daha büyük ölçekli işlere girebilir ve daha büyük kazançlar elde ederler. O nedenle de küçük işletmelerin birleşip büyük kuruluşlar haline gelmelerinde yarar vardır.

Çalışanın Sağlığı -*Her işin başı sağlık*: Ekonomide kâr, kazanç, mal, mülk gibi maddi değerler ne kadar önemli olsa da bunlar insanın kendi sağlığının yanında önemsiz kalır. O bakımdan insanlar sağlıklı olmaya birinci derecede önem vermelidirler.

-*Mal canı kazanmaz, can malı kazanır*: Çalışan insan sağlığına dikkat etmeli, sağlığını tehlikeye atmamalıdır. Çünkü ne kadar mal elde etmiş olsa da çalışma gücünü kaybeden insan bir daha sağlığına kavuşamayabilir. Oysa sağlığına özen gösteren kimse her zaman çalışıp yeniden mal edinebilir.

Çalışkanlık -*Adamın kötüsü olmaz, meğer züğürt ola*: Tembel, çalışmaktan hoşlanmayan dolayısıyla da yoksulluktan kurtulamayan insanlar toplum içinde itibar görmezler. İtibar görmek için öncelikle çalışkan ve gayretli olmak gerekir.

-*Akşamın işini sabaha koyma*: Etkin bir iş yönetimi için işler ertelenmemeli, zamanında yapılmalı.

-*Aşk olmayınca meşk olmaz*: İnsanlar yapmak istedikleri işlere karşı öncelikle ilgi ve istek duymalıdırlar: İstenmeden yapılacak işlerde başarı şansı düşüktür.

Çalışmak -*Adama devlet kendi ayağıyla gelmez*: Hiçbir nimet çalışmadan elde edilemez. İnsanlar çalışarak, çaba göstererek servet veya mal mülk edinmeyi hedeflemelidirler.

-*Adamı adam eyleyen paradır, parasız adamın yüzü karadır*: İnsanın en temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için asgari düzeyde de olsa bir gelire sahip olması gerekir. Böyle bir geliri bile olmayanlar başkalarına karşı mahcup duruma düşerler. Çalışmanın, para kazanmanın önemine vurgu yapıyor.

-*Ar dünyası değil, kâr dünyası*: İnsanlar para kazanmak için namuslu, dürüst ve yasalara uygun olmak kaydıyla her işi yapabilirler, bu şekilde çalışanlar yaptıkları işlerden utanç duymamalıdırlar.

-*Ata malı mal olmaz, kendin kazanmak gerek*: Atadan, babadan miras yoluyla devralınan mallar çabuk biter, insanın kendi çalışmasıyla edindiği mallar ise süreklidir. O nedenle hazır servete güvenmeyerek kendimiz çalışıp kazanç sağlamalıyız.

-*Çalışmak ibadetin yarısı*: Namuslu, dürüst ve azimli biçimde çalışan bir insan hem kendisine, hem yaşadığı topluma, hem de genel anlamda insanlığa hizmet etmiş olur. Dinin temel öğretisi de bundan farklı değildir.

-*Doyuncaya kadar değil, ölünceye kadar çalış*: İnsan ihtiyaçlarını karşılayacak kadar bir kazanç elde etmiş olsa da çalışmayı bırakmamalı; tersine, yaşamı boyunca, sağlığı elverdiği, gücü yettiği sürece çalışmayı sürdürmelidir. Türk toplumunda çalışmaya verilen önemin açık bir göstergesi.

-*Erbap ol, pilâv ye*: Çalışan, üretim yapan, becerisi olan insan emeğinin karşılığını alır.

-*Haydan gelen huya gider, sudan gelen selle gider*: Hiçbir emek harcanmadan elde edilen mallar, geldikleri gibi giderler, bunların insana hayrı dokunmaz. Mal ve servet ancak alın teriyle, yani emek harcanarak elde edilmelidir.

-*Nerde hareket, orda bereket*: Çalışmanın olduğu yerde verim de olur; veya tersine, insanların çalışmadığı boş oturduğu bir yerde üretim olmaz. Çalışmanın önemi vurgulanıyor.

-*Sen ağa, ben ağa; bu ineği kim sağa*: Herkes bir işi kendine lâıyk görmeyip başkasının yapmasını beklerse sonuçta o iş hiç yapılmaz. İşten kaçınmamalı, sen ben demeden yapılacak iş mutlaka yerine getirilmelidir.

-*Sen işlersen mal işler, insan böyle genişler*: İnsan çalışarak mal mülk edinir ve böylece de maddi bakımdan zenginleşir. Çalışmanın ve tasarrufun insan yaşamını kolaylaştıracağı ifade ediliyor.

-*Tarlada izi olmayanın harmanda yüzü olmaz*: Tarlasını sürmeyen, işlemeyen, bakımını yapmayan kimsenin o tarladan ürün alması beklenemez. Bir ürün elde edebilmek, kazanç sağlayabilmek için insanın çalışıp çaba göstermesi gerekir. Çalışmadan kazanç elde edilemez.

-*Yarın ölecekmiş gibi ibadet et, hiç ölmeyecekmiş gibi çalış*: Bkz.: *Doyuncaya kadar değil, ölünceye kadar çalış*.

-*Zahirenin ambarı sabanın ucundadır*: Toprak sabanla iyi sürülürse ambarlar tahılla dolar; bunun gibi, bir işten iyi sonuç alabilmek için de o işi özenle yapmak gerekir.

Çevre Korunması -*Ağaç sevgisi olmayanda evlât sevgisi de olmaz*: İnsan ağacı evlâdı gibi sevmeli, yeşili ve doğayı korumalı, çevresini kirletmekten özellikle kaçınmalıdır. Toplumlarda çevre bilincinin önemine işaret ediliyor. Sürdürülebilir Kalkınma Tezi'ne örnek.

-*Ağaçsız memleket duvaksız geline benzer*: Ağaç ve yeşillik doğanın güzelliğidir. İnsanlar çevre bilincine sahip olmalı, yaşadıkları çevrenin kirlenmesine izin vermemelidirler. Sürdürülebilir Kalkınma tezi de temelde bu görüşe dayanır.

-*Yaş kesmek, baş kesmektir*: Ağaç kesen, doğaya zarar veren, insan katletmiş gibi suç işlemiş sayılır. Çevre korunması ve sürdürülebilir kalkınma tezi.

Çok Fazla ve Çok Az Mala Sahip Olmak -*Çok malın hesabı, az malın azabı çok olur*: Fazla mala sahip insanlar bu malları yönetmekten ve bunların hesabını tutmaktan, az malı olanlar da yoksulluktan şikâyet ederler. Malın çoğunun da azının da sorun doğuracağı vurgulanıyor.

Deneme ve Yanılma Yöntemi -*Adam yanıla yanıla, pehlivan yenile yenile*: Bir işe yeni başlayan insan hata yapabilir. Ancak yaptığı hatalardan ders çıkartmalı ve bu hataları tekrarlamamalıdır. Doğru çözümlere ulaşmada deneme ve yanılma (trial and error) yöntemine işaret ediliyor.

-*Hatasız kul olmaz*: Her insan hata yapabilir, ancak önemli olan, hatalardan ders almak ve bunları tekrarlamamaktır.

Dengesiz Gelir Dağılımı -*Altta kalanın canı çıksın*: Toplumda varlıklı sınıfların yanında yoksul sınıflar bulunur. Herhangi bir müdahalenin yokluğu durumunda genellikle gelir piramidinde üstte yer alanların gelirleri artarken alt gelir gruplarındaki insanlar daha da yoksullaşırlar. O nedenle Hükümetlerin gelir dağılımında denge sağlamak amacıyla yoksul sınıfları koruyucu, onlara iş, aş ve gelir desteği sağlayıcı politikalar izlemeleri gerekir.

Devletin Malı -*Devlet malı deniz, yemeyen domuz*: Kamuda çeşitli sorumluluk kademelerinde görev yapan bazı yöneticiler yolsuzluk ve suiistimallere bulaşmakta ve devlet malını kendi zimmetlerine geçirmekte bir beis görmemektedirler. Bu insanlar namus, ahlâk ve dürüstlükten o kadar uzaklaşabilmektedirler ki, devletin malını denize benzetmekte ve bunu yağmalayanları da “domuz” olarak nitelendirmektedirler. Türk milletinin vicdanında devlet malını yağmalamak veya talan etmek gibi bir anlayış yoktur. Tam tersine, devlet malında “tüyü bitmemiş yetimin” hakkı olduğu dile getirilir. Toplumumuzda devlet malını yağmalayan ahlâk ve fazilet yoksunu insanlara

karşı büyük bir nefret duygusu vardır. Dolayısıyla bu atasözünün, toplumun bu gibi ahlâksız insanlara karşı tepkisini dile getirme amacıyla söylendiği ifade edilebilir.

Dış Yardım -*Kendi muhtacı himmet bir dede, nerede kaldı gayrıya himmet ede*: Kendileri yardıma muhtaç durumda olanlar başkalarına yardım edemezler. Fakir ülkelerin dış yardım yapacak durumda olmamaları gibi.

Dışsal Negatif Ekonomiler -*Bir kötünün yedi mahalleye zararı dokunur*: Bir toplumda meziyetsiz, kötü ahlâklı ve düşük nitelikli insanların bulunması durumunda bundan yalnız kendileri değil, yaşadıkları çevrenin büyük çoğunluğu da zarar görür. Bir iş yerinde çalışanlar arasında böyle insanların varlığı, o işyerinde çalışan diğer insanlar açısından da olumsuz etkiler doğurur. Modern İktisat Terminolojisi ile negatif dışsal etkiler üzerinde duruluyor.

Dışsal Pozitif Ekonomiler -*Amelsiz alim yemişsiz ağaç gibidir*: Okuyan, eğitim gören, bilgi sahibi olan insanlar bu bilgilerini üretim alanında kullanmazlarsa topluma yararları çok az olur.

Dostluk -*Dost ile ye, iç, alışveriş etme*: Alışveriş maddi çıkar ilişkisine dayanır, bu ise zaman zaman dostlukla çelişebilir. O bakımdan dost ile yapılacak bir ticaret bu ilişkiye çıkarıcılığın girmesine neden olabilir ki, bu da dostluğa zarar verir. Atalar sözü dostluk ve ticaretin birbirinden ayrı olması gerektiğini vurguluyor.

Dürüst Çalışma -*Eğride tok, doğrudan aç görülmez*: Başkalarını aldatarak elde edilen kazancın hayrı dokunmaz; oysa dürüstlükten ayrılmayan insanlar az kazansalar bile bu kazançlarını uzun vadeli olarak sürdürebilirler.

Dürüst Kazanç -*Rezaletle olan kârdan güzellikle olan zarar yeğdir*: Ahlâk dışı yollardan elde edilen kazancın insana hayrı dokunmaz. Dürüstçe çalışma sonucunda uğranılan zarar bile bundan daha iyidir. Dürüst yollardan sağlanan kazancın önemi vurgulanıyor. Oysa Yerleşik Neoklâsik Ekonomide kâr maksimizasyonu hedef alınırken bu kazançların etik ya da etik olmayan yollardan kazanılması konusu üzerinde fazla durulmaz.

-*Yiğidin malı meydandadır*: Dürüst yollardan para kazanan ve çekinecek bir kusuru olmayan insanlar mallarını kamuoyundan saklama ihtiyacı duymazlar. Mallarını gizleyen insanların mal edinilmesi ile ilgili yolsuzluklarının bulunduğu düşünülebilir. Mal edinmede saydamlık ilkesi ile ilgili bir atalar sözü.

Ekonomik Büyüme -*Arı gibi eri olanın dağ gibi yeri olur*: İnsanlar ne kadar çalışkan olurlarsa, onların oluşturdukları toplum da o kadar refah ve bolluk içinde yaşar. Bireylerin çalışkanlığının ekonomik büyümedeki önemine vurgu yapıyor.

Ekonomiye Hükümet Müdahalesi -*Araba yağlanmayınca yürümez*: Ekonominin düzgün işleyebilmesi için zaman zaman müdahalelere gerek olabilir. Örneğin nakit sıkıntısı çekildiği dönemlerde Merkez Bankası'nın para arzını artırıcı bir politika izlemesi ekonomi üzerinde adeta mekanik bir aletin yasaklanması gibi etki yapar.

Emeğin Mobilitesi -*Kişi doğduğu yerde değil, doğduğu yerededir*: İnsanlar doğdukları yerlere manevi bağlarla bağlıdır, ancak geçimlerini sağlamak için iş bulabildikleri, para kazanabildikleri yerlere göç ederler. Neoklâsik Ekonomide emeğin ülke içinde tam hareketli (mobil) olduğu varsayımına çağrışım yapıyor.

Emeğin Homojen (Türdeş) Olmaması -*Adım Hıdır, elimden gelen budur*: Her insanın iş yapma becerisinin bir sınırı vardır, ondan fazlası kendisinden beklenmemelidir. Neoklâsik Ekonomide genellikle emeğin homojen (türdeş) bir faktör olduğu varsayımı yapılır. Burada ise emek birimleri arasında var olan verim farklılıklarına işaret ediliyor.

Emeğin Kalitesi -*Adam iş başında belli olur*: İnsanların değeri sözleri veya vaadleri ile değil, çalışarak yarattıkları ürünlerin kalitesi ile anlaşılır. Kişileri, yapıp somut olarak ortaya koydukları işlere göre değerlendirmek gerekir.

Emeğin Nitelikleri -*Eğri cetvelden doğru çizgi çıkmaz*: Bilgisiz, beceriksiz ve işe yaramaz insanların yaptıkları işlerden iyi bir sonuç elde edilemez. İyi ürün almak için kaliteli eleman istihdam etmek gerekir.

Emek -*Bağ dua değil, çapa ister*: Bir işte verimli sonuç elde edebilmek için dilekte bulunmak, dua etmek yeterli değildir, fiilen emek harcamak, çaba göstermek, zahmete katlanmak gerekir.

-*Bahtına güvenme, cehtine güven*: Ekonomik hayatta insan şansına değil, aklına, yeteneğine ve göstereceği çabalara güvenmelidir. Girişimcilik özelliği vurgulanıyor.

-*Bileğin getirdiğini dilek getirmez*: Bkz.: Bağ dua değil, çapa ister.

-*Ekmeden biçilmez*: Bkz.: Ne ekersen onu biçersin.

-*Her ne doğrarsan çanağına, o çıkar kaşığına*: İnsanların elde edecekleri sonuç, o uğurda göstermiş oldukları çabalara bağlıdır.

Fayda ve Maliyet Analizi -*Cefayı çekmeyen sefanın kadrini bilmez*: Ekonomik hayatta nimet ve külfet bir aradadır. Herhangi bir külfete katlanmadan elde edilen nimetin değeri de fazla olmaz.

-*Emeksiz yemek olmaz*: Ekonomik bir kazanç elde edilebilmesi için mutlaka çaba gösterilmiş, bir emek harcanmış olması gerekir.

-*Gül dikensiz, safa cefasız olmaz*: Rahat ve mutlu bir sonuca ulaşmanın gerektirdiği maliyet veya sıkıntılara katlanmak gerekir.

-*Hamama giren terler*: Büyük sorumluluk isteyen bir görevi kabul eden kişi daha baştan bunun büyük çaba, emek ve zorluklara yol açabileceğini bilmeli ve sonradan şikâyete kalkışmamalıdır.

-*Ne ekersen onu biçersin*: İnsanın elde edeceği ürün onun gösterdiği çaba ile orantılıdır. Gerekli koşulları önceden oluşturan, iyi hazırlık yapan kişiler sonunda yüksek verim elde ederler. İktisat'ta Üretim Fonksiyonu'na benzer bir ilişkiyi ifade eder. Elde edilecek çıktı (ürün) kullanılan girdilerin (ara malı ve hammaddelerin) bir fonksiyonudur.

-*Paranın gittiğine bakma, işin bittiğine bak*: Önemli olan yapılmak istenen işin başarılı olmasıdır. Bu uğurda para harcanmışsa buna acınmaz. Para harcanmadan ekonomide iş yapılamaz. İster üretim, ister tüketim veya yatırım olsun, plânlanan bir hedefe ulaşılmışsa bu amaçla harcanan parayı bu sonuca ulaşmanın bedeli olarak düşünmek gerekir.

-*Sirkisini, sarımsağını sayan paçayı yiyemez*: Bir sonuca ulaşmak isteyen kişi bunun gerektirdiği ufak tefek masraflardan bile kaçınırsa hedeflediği sonuca ulaşamaz.

-*Yağına kıymayan çöreği yavan yer*: Bir işin yapılabilmesi, bir üretimde bulunulabilmesi için belirli kaynakları kullanmak, belirli masraflara katlanmak gerekir. Eğer bunlar hiç veya yeterli ölçüde yerine getirilmezse elde edilecek ürün de istenilen kalitede olmaz. Üretim gerekli ölçüde kaynak kullanılarak yapılmalıdır.

-*Yemek, emek ister*: Tüketmek için üretmek, bunun için de emek harcamak gerekir.

-*Zahmetsiz rahmet olmaz*: Gerekli çaba gösterilmeden bir işte yüksek verim alınamaz. Her nimetin bir maliyeti vardır.

Faydanın Ölçülemez Oluşu -*Nereye gitsen okka dört yüz dirhem*: Malların kalite, fiyat ve öteki nitelikleri değişiklik gösterebilir. Ama ölçü birimi değişmemeli, her yerde aynı olmalıdır. İktisatta uzunluk, ağırlık, alan, hacim gibi özellikler bu şekilde metre, kg., metre kare ve metre küp gibi objektif birimlerle ölçülebilirler. Ama örneğin, fayda, haz, elem gibi duyguları objektif biçimde ölçme olanağı yoktur.

Fırsat -*Akçanın iyisi kesede duran, bahçanın iyisi eve yakın olan*: Para bir varlığa yatırılmadan bekletilirse, gerekli olduğunda veya bir fırsat ortaya çıktığında hemen kullanılabilir. Bunun gibi, bahçe de eve yakın olursa korunması, bakılması ve ondan yararlanılması kolay olur: Burada modern portfolyo teorisine göre varlık amaçlı nakit para talebine gönderme yapılıyor. Keynes'in spekülatif para talebi adı verdiği varlık amaçlı para talebine göre insanlar yatırım fırsatlarını değerlendirmek üzere portfolyolarında bir miktar da nakit para tutarlar ve bu amaçla tutulan paranın miktarı piyasa faiz oranı ile ters ilişkilidir.

-*Buldum bilemedim, bildim bulamadım*: İnsan bazan eline geçen fırsattan yararlanmasını bilemez, bunu öğrendiği zaman ise o fırsat bir daha ele geçmez.

-*Değirmen تنها iken ununu öğüt*: Bir işi yaparken en uygun zamanı beklemek veya zaman plânlaması yapmak gerekir.

-*Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olma*: İnsanlar bazan elindekilerle yetinmeyerek daha iyi fırsatlar peşinde koşarlar. Ancak bunu gerçekleştiremezlerse sahip oldukları varlıkları da kaybedebilirler. Fırsatları değerlendirirken güvenceli hareket etmenin önemi vurgulanıyor. Özellikle portföy yatırımları için geçerli bir uyarı.

-*Kaçan balık büyük olur*: İnsanlar elde ettikleri değil, elde edemedikleri veya elden kaçırdıkları varlıklara daha büyük değer verme eğilimindedirler.

-*Üzümlü ye, bağınu sorma*: Önemli bir fırsat ortaya çıktığında bundan olabildiğince yararlanmaya çalışmalı, kaynağını araştırmakla vakit kaybetmemeliyiz.

-*Yiğit bin yaşar, fırsat bir düşer*: Yaşadığı onca zaman boyunca kişinin eline çok az sayıda büyük fırsatlar geçer. Bu fırsatları ise iyi değerlendirmelidir. Örneğin portfolyo teorisine göre bu gibi fırsatlara hazırlıklı olmak için yanında bir miktar nakit para tutmasında fayda vardır.

Gelir Dağılımında Dengesizlik -*Kimi inci ayıklar, kimi bir lokma ekmek sayıklar*: Toplumda bazı insanlar bolluk içinde yüzerken, bazıları da yoksulluktan kıvranırlar. Toplumda gelir dağılımında görülen dengesizliklere işaret ediliyor.

Gelir Kaynağı -*Almadan vermek Allah'a mahsus*: İnsanlar veya kurumlar gelir kaynağına sahip olmadan harcama yapmamalıdır. Bütçede gelir gider dengesi sağlanmalıdır. Örneğin, Hükümetler Hazineye yeterli vergi geliri olmadan harcama yapmaktan kaçınmalıdırlar. Açık finansman yönteminin zararlarına işaret ediliyor.

Girişimcilik -*Ar eden kâr etmez*: Utangaç ve çekingen davranan insanlar iyi girişimci olamazlar. Başarılı girişimci olacak bir insanın gözü açık olmalı ve meşru yollardan fırsatları değerlendirmekten çekinmemesi gerekir.

-*Arı, bal alacak çiçeği bilir*: Akıllı, girişimci insanlar kendilerine nereden kazanç geleceğini çok iyi tahmin edebilirler. Girişimcilik özelliklerine gönderme yapıyor.

-*Fırsatı beklememeli, fırsatı yaratmalı*: İnsan kazanç elde etmek için fırsat düşmesini oturup beklemek yerine bu fırsatı kendisi yaratmaya gayret etmelidir.

-*Her başlangıç zordur*: Her işin en güç tarafı onun başlangıcıdır; çünkü başlangıç büyük bir özen ve iyi bir plânlama gerektirir. Girişimci için yapılan bu uyarı günümüzde de geçerliliğini korumaktadır.

-*Kim erken davranırsa parsayı o toplar*: Ekonomik hayatta bir fırsat ortaya çıktığında bunu ilk keşfedenler ve zaman kaybetmeden harekete geçenler en büyük payı alırlar. Girişimciliğin temel özelliklerinden birisi, fırsatlardan yararlanmak üzere başkalarından önce harekete geçmektir.

Gösteriş Etkisi -*Ayrarı yok içmeye, gümüş köprü ister geçmeye*: Bazı insanlar yoksulluklarına bakmadan gösteriş olsun diye tüketim yapmaktan zevk alırlar.

Güvenceli Hareket -*Atını sağlam kazığa bağla da ondan sonra Allaha emanet et*: Güvenlik önlemi almanın gerekli olduğu durumlarda işe başlamadan önce mutlaka bu önlemleri almak gerekir. Örneğin kur değişmelerine karşı vadeli güvence işlemi yaptırmak gibi.

Haksız Kazanç -*Zulümle abad olan, adaletle berbat olur*: Zor kullanarak, haksız yollardan kazanç sağlayanlar bu kazançlarını tez kaybederler. Dürüst kazanç kazanılmalı.

Harcama -*Hasis zengin, ücretsiz kasa bekçisidir*: Zengin fakat cimri bir insan harcama yapmaz, sürekli parasını çoğaltmayı düşünür. Oysa insanların topluma faydası olabilmesi için para kazanmaları kadar para harcamaları da gereklidir. Keynes Ekonomisi'nin temel görüşü.

-*Kar kuytuda, para pintide eğleşir*: Esas olan kazanılan paranın harcanmasıdır, çünkü birinin harcaması diğerlerinin geliridir. Pinti insan cimriliği dolayısıyla para harcamadığı için topluma olan ekonomik faydası da düşük olur.

-*Kefenin cebi yok*: İnsanlar ne kadar para, mal ve mülk biriktirseler de öldüklerinde hepsini geride bırakırlar. O bakımdan fazla hırslı ve malgözlü olmaya gerek yoktur. Parayı kazanmak gibi akıllıca harcamasını da bilmelidirler.

-*Mal yemez malını şeytanlar yer*: Bkz.: Yemeyenin malını yerler.

-*Malını yemesini bilmeyen zengin her gün züğürttür*: Bkz.: Yemeyenin malını yerler.

-*Para dediğin el kiri*: Para elde durmaz, harcanır, sürekli el değiştirir: Para harcanmak amacıyla kazanılır, elde tutulduğu takdirde hiçbir ihtiyacı doğrudan karşılamaz. Parayı değerli yapan harcanması ve bunun karşılığında mal, hizmet veya üretim aracı satın alınmasıdır. O nedenle ele geçen parayı harcamaktan kaçınılmamalı. Keynes'in Toplam Harcama Modeli ile bir benzerlik kuruluyor.

-*Yemeyenin malını yerler*: İnsan para kazanmasını bildiği gibi, para harcamasını da bilmelidir. Cimrilik edip kazandığı gelirleri tüketmeyen insanın serveti ölümünde miras yoluyla başkalarına

geçer. Dolayısıyla servetini başkaları tüketir. Bu atasözünden de Türk toplumunda çalışmanın, para kazanmanın erdemleri vurgulanırken, aynı zamanda insanların harcama yapmaları da öğütlenmektedir.

Hayal Gücü -*Ümit kârdan ileridir: İnsanların umutları sonsuzdur, elde edilemeyecek şeyleri ümit ederek kendilerini teselli eder, yaşama sevinci bulurlar.*

İkamenin Sınırı -*Kavurga karın doyurmaz, kar susuzluk gidermez: Aralarında benzerlik olan mallar bir ölçüde birbirlerinin yerine kullanılabilirler, ancak tam olarak aynı görevi yapmaları beklenmemelidir. İktisat terminolojisi ile benzer mallar arasında ikame yapılabilirse de bunun bir sınırı vardır. İleri derecede ikame verim veya refah düşüşüne yol açar.*

İnsanın Kişiliği -*Adam adamdır olmasa pulu; eşek eşektir, atlastan olsa çulu: İnsanların kişiliği onların varlıklarıyla değerlendirilemez. Eşeğe en değerli kumaştan çul da yapsanız onun eşekliği yine de gizlenemez. Varlık insana kişilik kazandırmaz.*

İskonto Teorisi -*Bugünkü tavuk, yarınki kazdan yeğdir: Bugün elde edilmiş bir varlık, daha yüksek bile olsa yarın elde edilmesi umulandan daha üstün olabilir. Çünkü, insanlar daima bugünkü tüketimlerini tercih ederler. Dolayısıyla onları, örneğin bugün ellerinde bulunan belirli miktar parayı başkalarına ödünç vermeye razı edebilmek için yarın bunun karşılığında kendilerine daha yüksek bir tüketim olanağının sağlamak gerekir. Modern İktisat'ta Faiz Teorisi.*

İsrafçılık -*Gündüzün mum yakan geceleyin bulamaz: İnsanlar ellerindeki ihtiyaç maddelerini gelişigüzel kullanır, israf ederlerse onlara asıl ihtiyaç duyduklarında onları bulamayabilirler. Kıt mal ve hizmetlerin ekonomik kullanılması gerekir.*

İş Plânlaması -*Bin ölçüp bir biçmeli: İnsan sonradan pişmanlık duymaması için bir işi yapmaya koyulmadan önce, çok iyi düşünmeli, araştırmalı, plânlarını çok titizlikle yapmalıdır. Çünkü aksi halde uğranılacak kayıplar büyük olur.*

-*Evdeki hesap çarşıya uymaz: Her iş önceden ne kadar iyi plânlanmış olsa da umulmadık aksiliklerin ortaya çıkması plânların bozulmasına neden olabilir. Bu gibi beklenmedik sonuçlara karşı önceden hazırlıklı olunmalıdır.*

-*Kaş yapayım derken göz çıkarma: Bir sorunu çözmek veya olumsuz bir durumu düzeltmek isterken yanlış bir iş yapıp onu daha da kötü duruma sokmamalıyız.*

-*Sabreden derviş muradına ermiş: Her ekonomik sonuca ulaşılması belirli bir zaman süresini gerektirir. Dolayısıyla insanların ekonomide arzuladıkları olumlu sonuçları elde edebilmeleri, sabırlı olmalarına, bekleme gücü gösterebilmelerine bağlıdır.*

İş Yönetimi -*Dükkân açmak kolay, açık tutmak zor: Yeni bir işe girişmek kolaydır, ancak zor olan o işi uzun vadeli olarak yürütmek ve başarılı bir sonuca ulaşabilmektir. Girişimcilikte risk üstlenmek kadar, işi ekonomik kural ve kaidelere uygun biçimde sürdürmek için gerekli bilgi, beceri ve deneyimlere sahip olmanın önemine vurgu yapılıyor.*

-*İki kaptan bir gemiyi batırır: Bir işyerinde işçilerin başında birden fazla yöneticinin bulunması, verimi artırmaz, tersine düşürür.*

-*Tayfa ne kadar çok olsa da iş geminin kaptanıdadır: Bir işyerindeki çalışmadan olumlu sonuç alınabilmesi işçilerin başında iyi yöneticinin varlığına bağlıdır. Verimi artırabilmenin temel koşulu etkin bir yönetimin kurulabilmesidir.*

-*Herkesin akli bir olsa, koyuna çoban bulunmaz: Her iş, niteliğine göre farklı derecelerde bilgi ve beceri ister. O bakımdan insanlar kendi yetenek, bilgi ve becerilerine en uygun işleri yapabilirler.*

-*İki elin sesi var, bir elin nesi var?: İnsanlar birlikte çalışarak işbölümü yapar ve daha verimli üretimde bulunurlar.*

-*Kul kulun rızıkına sebep olur: İnsanlar tek başına değil, ancak toplum halinde yaşayabilirler. Bu da işbölümü ve karşılıklı bağımlılık demektir. Örneğin bir kimsenin yaptığı harcama başkasının gelirini artırır, geliri artanın harcamalarından da daha başkaları yararlanır. Modern ekonomilerin temel özelliklerine vurgu yapılıyor.*

İşbölümü -*Yalnız taş, duvar olmaz: Nasıl ki bir tek taş duvar örmek için yeterli değilse, bunun gibi bir işyerinde de üretimi gerçekleştirebilmek için yeterli sayı ve nitelikte insan gücüne gerek vardır. Birlikte çalışmanın ve işbölümünün yararlarına işaret ediliyor.*

İtibar -*Mal kazanmakla şan kazanılmaz*: İnsanlar büyük maddi varlık biriktirmiş olabilirler. Fakat onların şan ve şöhret sahibi olmaları, servetlerinin büyüklüğünden çok kendi kişiliklerinden, diğer insanlara yaptıkları yardımlardan ve topluma sağladıkları katkılardan kaynaklanır.

-*Malınız olmasın da ırzınız olsun*: İnsanın en büyük serveti onun sahip olduğu itibardır. Ekonomik faaliyetler insanın itibarını zedeleyici olmamalı.

Kaliteli Mal -*Al malın iyisini, çekme kaygısını*: Pahalı da olsa malın iyi kalitesini satın alanlar pişman olmazlar. Düşük kaliteli, ucuz mal kullananlar ise memnun kalmazlar ve daima sıkıntı yaşarlar.

-*Balın olsun tek, sinek Bağdat'tan gelir*: Kaliteli bir malın satışı için reklâm yapmaya bile gerek yoktur. Çünkü ünü her tarafa yayılan bu tür malların müşteri de kendiliğinden gelir.

-*Pekmez gibi malın olsun Antakya'dan sinek gelir*: Kaliteli mal üreten bir kimse malını pazarlamak için müşteri bulmakta sıkıntı çekmez. İyi kaliteli malın önemine vurgu yapıyor.

Kanunların Genelliği -*İstisnalar kaideyi bozamaz*: Kural, kaide ve hatta sosyal kanunlar, doğruluğu test edilmiş genellemelerdir. Olayların çoğunluğu bu genel sonuca uygunluk gösterir. Ancak ortaya çıkan bazı olaylar buna ters olabilir. Bunlar istisnadır ve ilgili kanun veya kuralın genel olarak geçerli olduğu hükmünü değiştirmez. İktisat'ta Kanunlar böyledir.

Kâr Hedefinde Aşırılık -*Sivrisinekten yağ çıkmaz*: Bazı insanlar kâr sağlamak amacıyla en olmadık yollara bile başvurabilirler. Ancak bu boşuna bir çabadır. Dolayısıyla kâr hedefi insanı aşırılığa sürüklememeli, kişi makul ve dengeli olmalıdır.

Kâr ve Zarar -*Kâr zararın kardeşidir*: İnsanlar kâr etmek amacıyla ekonomik girişimlerde bulunurlar. Ancak eğer başarılı olunmazsa zarara da uğranılabilir. Ekonomik hayat belirsizliklerle doludur, bu ise risk anlamına gelir. Girişimciler kâr amacıyla yola çıkmış olsalar da sonunda zarar etme olasılığının bulunduğunu hesaba katmalı ve ona göre çaba göstermelidirler. Girişimciliğin temel niteliğine gönderme yapıyor.

-*Zararın neresinden dönülse kârdır*: Zarar etmekte olan bir işten ne kadar erken vazgeçilirse, uğranılacak zarar o kadar azaltılmış olur. Bu ilke Mikroiktisat'ta zararın minimizasyonu olarak bilinir.

Kazanılmayan Para -*Sayıllı akçede bereket olmaz*: Artmayan, miktarı sabit bir para tez biter. Belirli bir servete sahip olan insanlar buna güvenerek harcama yaparlarsa kısa süre sonra servetin bittiğini görürler. Çalışıp kazanmalı ve yatırım yapmalıdırlar.

Kişisel Çıkar (homo economicus) -*Saksağan danayı babası hayrına bitlemez*: Her insanın davranışlarının temelinde kişisel çıkar güdüsü vardır. Adam Smith'in ekonomiye yerleştirdiği ve Kapitalist Ekonomik modelin temel varsayımlarından birisi.

Konjunktür Dalgalanmaları -*Bir darlığın bir bolluğu, bir bolluğun bir darlığı olur*: Ekonomik yaşam hep aynı çizgide gitmez; refahın yüksek olduğu bir aşama sonrasında yoksullaşma, yoksulluğun görüldüğü bir aşamayı da gelişme aşamaları izler. Modern İktisat Teorisi'ndeki Konjunktür Dalgalanmalarına gönderme yapıyor.

Mal Edinme -*Fazla mal göz çıkarmaz*: Mal ve servet biriktirmenin bir sınırı yoktur. Örneğin ihtiyacından fazla mal ve sermaye biriktiren insanlar yapacakları harcama veya yatırımlarla başkalarına iş alanı açar, böylece toplumsal refaha da katkıda bulunmuş olurlar. Ancak bu görüşün tersini ifade eden çok sayıda ata sözleri de vardır. Örneğin bkz.: "Altın altın" deme altında kalırsın.

Malın Kalitesi -*Ucuz alan pahalı alır*: Ucuza satılan bir mal düşük kaliteli olur, kısa zamanda kullanılamaz durma gelir ve yenisini almak gerekir.

-*Ucuzdan pahalısı, pahalıdan ucuzu yoktur*: Bkz.: Ucuz alan pahalı alır.

-*Ucuzdur vardır illeti, pahalıdır vardır hikmeti*: Malın ucuz olması kalitesinin düşük, pahalı olması ise kalitesinin yüksek olmasının bir sonucudur. Sırf fiyatının ucuz olduğuna bakarak o malı satın almak doğru değildir, kaliteyi de göz önünde bulundurmak gerekir.

Marjinal (Uçsal) Fayda Kanunu -*Aça kuru ekmek bal helvası gibi gelir*: İhtiyaçları karşılanmamış, şiddetle yokluk çeken bir kişi kalitesiz de olsa kendine varilen bir malın tüketiminden büyük zevk alır. İhtiyaçlar karşılandıkça daha az şiddetli hale gelir.

-*Bedava sirke baldan tatlıdır*: Ekonomide her nimetin bir külfeti vardır. Malın karşılığında yapılan ödeme onun külfetidir. Elde edilen bir mal çok değerli olmasa bile onun karşılıksız edinilmiş olması duyulan haz ve faydayı göreceli biçimde yükseltir.

-*Çam sakızı çoban armağanı*: Bkz.: Az veren candan, çok veren maldan.

Meslek Edinme -*Atanın sanatı oğula mirastır*: Çocuk baba mesleğiyle haşır neşir olduğundan büyüdüğüde de genellikle baba mesleğini sürdürür: Türk toplumunda geçmişte güçlü olarak yaşayan bu gelenek günümüzde giderek zayıflamaktadır.

Nitelikli Emek -*Her erkeşi, işi ile ölçülür*: Bkz.: Ayinesi iştir kişinin lâfa bakılmaz.

-*Kâtibe sermaye göz, gevezeye sözdür*: Bir mesleği yapabilmek için o mesleğin gerektirdiği bilgi ve becerilere sahip olmak gerekir.

-*Âlimin bir saati, cahilin yüz saatinden kıymetlidir*: Bilgili, eğitilmiş bir insanın emeği, niteliksiz, düz bir insan emeğine göre çok daha verimlidir. Üretimde nitelikli emeğin rolü vurgulanıyor.

-*Avcının iyisi dönüşte belli olur*: İnsanın bir işte ne derece beceri sahibi olduğu onun ortaya koyacağı uygulama sonuçları ile anlaşılır.

-*Ayinesi iştir kişinin lâfa bakılmaz*: İnsanın yaptığı iş onun kişiliğinin bir tür aynasıdır; insanı değerlendirmek için onun sözüne değil, yaptığı veya ortaya koyduğu işe bakmak gerekir.

-*Ekin biçer biçer deste olur, insan gide gide usta olur*: Belirli bir meslek dalında uzmanlaşmak zaman ister, belirli aşamalardan geçmeden uzmanlık kazanılamaz.

-*Sanat altın bileziktir*: İnsanların edindikleri beceriler, meslekler ve uzmanlık alanları bir servet değerindedir. Burada, insanlara vasıfsız emek olarak kalmak yerine, kendilerini yetiştirmeleri, meslek öğrenmeleri ve nitelikli eleman olarak çalışmaları öğütlenmektedir.

-*Sanatın düşmanı cehalettir*: Hangi sanat veya meslek dalı olursa olsun, bilgi, beceri ve yaratıcılık ister. Bir sanat dalındaki insanların bilgidен yoksul olmaları, cahil kalmaları ise o sanat dalının gelişmemesi, gerilemesi ve körelmesi demektir. Yeni bilgi ve becerileri izlemenin iş yaşamındaki gelişme açısından önemini vurguluyor.

-*Sanatına hor bakan, boynuna torba takar*: İşine değer vermeyen, işini küçük gören insanlar sonunda sefil olurlar. İnsanlar mesleklerini küçümsememeli, her mesleğin hakkını vermelidirler.

-*Varsa hünerin, var her yerde yerin; yoksa hünerin, var her yerde yerin (üzül, acın)*: Belirli sanatı, becerisi olan insanlar toplumda her zaman iyi bir yere sahiptir. Oysa buna sahip olmayanlar, işe yaramadıklarını görerek durumlarına üzülürler. Toplumun nitelikli (vasıflı) işgücüne verdiği önemi vurguluyor.

Optimal Kaynak Bileşimi -*Ebe çok olunca çocuk ters gelir*: Bir kişinin yapacağı işe çok kişi karıştırdığında, o işten olumlu sonuç alınmaz.

-*Horozu çok olan köyün sabahı geç olur*: Bir kişinin yapacağı iş çok sayıda kişiye yaptırılmak istenirse, birbirlerinin ayaklarının altına dolaşırlar ve işten verimli sonuç alınmaz.

-*Yalnız öküz boyunduruğa koşulmaz*: İki kişi ile yapılması gereken iş tek kişi ile yapılmaya kalkılırsa bundan verim elde edilmez. Bir işi yapabilmek, bir üretimi gerçekleştirebilmek için gerekenden az sayıda işçi çalıştırılmamalıdır.

-*İki cambaz bir ipten oynamaz*: Özel beceriler gerektiren ve ancak bir kimse tarafından yapılması gereken bir iş, aynı becerilere sahip birden fazla kişi tarafından yapılmak istenirse ortaya bir kaos durumu çıkar.

Ortaklık -*Birlikten kuvvet doğar*: İnsanlar kaynaklarının sınırlı oluşu dolayısıyla tek başına yapamayacakları işleri el ele verip kaynaklarını birleştirerek yapabilirler. Örneğin, birkaç kişinin sermayelerini koyarak bir şirket kurmaları veya küçük işletmelerin birleşip daha büyük ölçekli bir kuruluş durumuna gelmeleri gibi.

-*Ortak atın beli kırık olur*: Taraflar arasında başgösterebilecek uyumsuzluklar nedeniyle ortaklık biçimindeki ekonomik girişimlerin başarıya ulaşma şansı düşüktür. Türk toplumunda ortak girişimlere karşı olumsuz bir bakış açısı vardır. Bunun da girişimciler arasında uyum sağlamanın güçlüklerinden kaynaklandığı anlaşılıyor. Oysa ekonomik teori açısından ortaklık bireylerin ufak sermayelerin bir araya getirilip büyük fonlar oluşturmalarının ve böylece de optimal ölçüde işletmeler kurmanın temel bir yolu olarak kabul edilir.

-*Ortak çok olunca ziyan az olur*: Bir işe ortak olanlar kârı olduğu gibi, zararı da paylaşırlar. O bakımdan ortak sayısı yüksek olursa her bir ortağın uğrayabileceği zarar azalmış olur.

-*Ortaklık danadan, yalnız buzağı iyi*: Büyük bir malın veya iktisadi girişimin ortağı durumunda olmaktansa, daha küçük bir varlığa tek başına sahip olmak daha iyidir. Çünkü ortaklar arasında olabilecek bir anlaşmazlık bu girişimin uzun vadeli veya başarılı olmasını engeller. Anlaşılacağı gibi, Türk Toplumunda bireysellik ön plândadır, tüketim veya üretim amacıyla olsun ortak teşebbüslere girişilmesine çok fazla olumlu bakılmamaktadır.

-*Senden zengin ile ortak olma*: Ortaklık ilişkisi maddi durumu birbirine yakın kişiler arasında kurulmalıdır, zengin ortağın sahip olduğu parasal güç diğer ortağın zararına sonuç doğurabilir. Paranın ekonomik ve sosyal gücü vurgulanıyor.

-*Şeytan ile ortak olan buğdayın samanını alır*: Dürüst olmayan insanlarla iş ortaklığı yapanlar bundan iyi sonuç alamazlar.

Ödünç Verme -*Param seni vereyim de mi düşman olayım, vermeyeyim de mi düşman olayım?* *Vermeyeyim de düşman olayım*: Bir kimseden ödünç para istemek onu güç durumda bırakır; çünkü, bu kimse istenen parayı vermese isteyen ona kırgınlık duyar; verirse, bu kez para geri ödenmeyebileceği veya ödeme zamanında yapılmayabileceği için ödünç veren yine bundan rahatsızlık duyacaktır. O bakımdan en iyisi parasını hiç elden çıkartmamasıdır. Buradan ödünç vermeye karşı bir anlam çıkartılabilirse de, bunun banka veya finans kurumlarının verdikleri kredilerle değil, dost, tanıdık veya arkadaşlar arasındaki borç paralarla ilgili olduğunu belirtmek gerekir.

Ölçek Ekonomileri -*Boğulacaksan da büyük gölde boğul*: İnsanlar fazla kazanabilmek için büyük işler yapmak zorundadır. Büyük ölçekli işler küçüklere göre daha fazla risk içerirler, ancak başarılı olunursa kazançlar da o ölçüde yüksektir. İktisat'taki uygulama alanı ölçek ekonomileri.

Örnek Üzerinden Satış -*Bir ambarın numunesi bir avuçtur*: Bir malın özelliklerini belirlemek için tümünü incelemek gerekmez. Örnek olarak alınacak az bir miktar üzerinden de inceleme yapılabilir. Özellikle borsalarda tarım ürünlerinin satışı bu şekilde numune üzerinden yapılır.

Özkaynak Finansmanı -*Yağmurlu havada su veren çok olur*: Yağmurlu havada su vermek gibi, gerçekte yardıma ihtiyaç duyulmayan bir anda birçok kişi yardım teklifinde bulunabilir. Asıl ihtiyaç duyulduğunda ise kimseden bir teklif gelmez. İşimizi başkalarının yardımına güvenerek değil, kendi öz kaynaklarımızı kullanarak görmeye çalışmalıyız.

Özkaynaklara dayanmak -*Kendi düşen kendi kalkar*: Bir hata yapan, bir olumsuzlukla karşılaşan kişi bu sıkıntıdan yine ancak kendi çabalarıyla kurtulabilir. Örneğin bir ekonomik kriz durumunda ülke bu krizden çıkmak için kendi kaynaklarına dayanmalıdır. Dış kaynaklar bu çabalara ancak bir destek sayılabilir.

Para Hırsı -*Tamahkârın gözünü bir avuç toprak doyurur*: Tamahkâr, ya da açgözlü insanlar ne kadar kazansalar da hep daha fazlasını isterler. Burada kanaatkârlık öğütleniyor. İnsan, ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde bir gelir elde ettikten sonra daha fazlasının peşinde koşmamalı; dünya malının dünyada kalacağını unutmamalı. Kanaatkârlık Türk toplumunun geleneksel bir özelliğidir. Köklerinin biraz da dinden kaynaklandığı belirtilebilir. Bu noktada Modern İktisat Teorisi ile bir çelişki olduğu söylenebilir. Çünkü, Smith'in Kapitalist Ekonomiye kazandırdığı "çıkarıcı insan" (homo economicus) tiplemesine göre insanlar daima çıkarları peşinde koşar ve kazançlarını maksimum etmeye çalışırlar.

-*Tatar babasını satar*: Kazanç sağlama konusunda bazı insanlar aşırı hırslı olurlar, hiçbir değer yargısını tanımazlar. Oysa kâr amacı toplumun kabul edebileceği normlar içinde kalmalı, bunun dışına çıkılmamalıdır. Neoklâsik Ekonomide kârın nasıl olması gerektiği konusunda ise böyle ahlâki ve toplumsal nitelendirmeler bulunmaz.

Paranın Ekonomik Gücü -*Akçalı adamdan dağlar korkar*: Toplum içinde zenginlik ve para güç demektir; zengin insanlar sahip oldukları para gücüyle olumsuz yönde de olsa istediklerini yaptırabilirler. Paranın ekonomik ve sosyal gücü vurgulanıyor.

-*Altın anahtar her kapıyı açar*: Para sayesinde yapılamayacak iş, çözümlenemeyecek güçlük yoktur. Paranın toplumda sahip olduğu itibar ve ekonomik güç vurgulanıyor. Modern İktisat teorisinde ise bir satın alma aracı olarak kabul edilen paranın bu gücü üzerinde yeterince durulmaz.

-*Anayı kızdan ayıran para*: Para ana ile kızın arasını bile açabilir. Ekonomideki çıkar çatışmalarının, toplumdaki anlaşmazlıkların yaygın nedenlerinden birisi genellikle parayla ilgilidir.

-*Başına vur ekmeğini elinden al*: Toplumda yoksul gelir gruplarındaki insanlar çok güçsüz ve savunmasızdırlar. Dolayısıyla güçlü sınıfların bunların elindeki bir olanağı almaları için onlara fazla bir zorlama uygulamalarına gerek yoktur. Paranın ve para sahibi sınıfların toplumsal gücü ve yoksul insanların güçsüzlüğüne gönderme yapıyor.

-*Büyük balık küçük balığı yutar*: Toplum içinde güçlüler güçsüzleri ezer, ortadan kaldırır veya kendilerine katarlar. Ekonomide de küçük işletmelerin büyük işletmelerle rekabet edebilme şansı düşüktür. Bunlarla rekabet edebilmeleri için birleşmeleri ve böylece onların da büyümeleri gerekir. Modern ekonominin temel özelliklerinden birisi vurgulanıyor.

-*Kılıç açmayan yeri para açar*: Zorlamayla bile yaptırılmayan bir iş para sayesinde kolaylıkla yaptırılabilir. Paranın toplumsal gücü vurgulanıyor.

-*Paranın göremeyeceği iş, çözemeyeceği sorun yoktur*: Bkz. *Altın* anahtar her kapıyı açar.

-*Paranın yüzü sıcaktır*: Para insanlar için çekici bir varlıktır. O yüzden özellikle zayıf karakterli insanlara, kendilerine vaat edilen paralar karşılığında toplumda saygınlığı olmayan işler yaptırılabilir. Burada da modern ekonomi teorisinde üzerinde çok fazla durulmayan paranın toplumsal gücü vurgulanıyor.

-*Şık şık eden nalçadır, iş bitiren akçadır*: Değersiz şeyler, bir yönüyle değerli şeylere benzese de onların yerini tutamazlar. Örneğin, ayakkabı altına çakılan demir ökçe de yürürken madeni paraya benzer sesler çıkartır, ama bunlar hiçbir zaman paranın gördüğü işi göremezler. İnsan değersiz şeylerle değerli şeyler arasındaki farkı iyi görebilmelidir.

-*Var mı pulun, herkes kulun; yok mu pulun, cehennemdir yolun*: Zengin, parası olan kimseye herkes saygı gösterir, isteklerini yerine getirir. Yoksul ise kimseden itibar görmez ve sıkıntı içinde yaşamını sürdürür. Paranın toplumda yarattığı itibar ve güç vurgulanıyor.

-*Zengin arabasını dağdan aşırır, züğürt düz ovada yolunu şaşırır*: Para sahibi insanlar, en zor işleri bile halletmekte zorluk çekmezler. Yoksul olanlar ise en kolay işleri de başaramazlar.

-*Zengin horozu bile yumurtlar*: Para sahibi insanlar verimsiz olduğu düşünülen işlerden bile büyük kazanç elde etmenin yollarını bulabilirler. Para ekonomik ve sosyal güç demektir.

Paranın Gösterişten Uzak Tutulması -*Para ile imanın kimde olduğu bilinmez*: Para sahibi insanlar bu zenginliklerini sürekli olarak dışa vurup bunu bir gösteriş aracı olarak kullanmaktan kaçınmalıdırlar. Türk toplumundaki anlayışa göre, insanların dinsel inançları gibi parasal servetlerini de başkalarının ilgi alanı dışında tutulmalıdırlar.

Piyasanın Çeşitliliği -*Bitli baklanın kör alıcısı olur*: Bir mal ne kadar kötü, işe yaramaz ve kalitesiz olarak düşünülse bile yine de bunu sorun etmeyecek insanlar arasından alıcıları çıkabilir. Talep çok geniş müşteri kitlesini içeren bir kavramdır. Piyasada her kalitedeki mala talep vardır.

Plânlı Hareket -*Ağır giden yol alır, hızlı giden yolda kalır*: Hedefe varmak için ağır, fakat emin ve güvenilir adımlarla ilerlemek gerekir. Çok hızlı hareket edenler, genellikle fazla düşünmeden, iyi plân yapmadan yola çıkarlar ve sonuçta da genellikle başarısız olurlar.

Rasyonellik İlkesi -*Akıl için tarik (yol) birdir*: Doğru sonuca ulaşabilmek için yalnızca akıl ve mantık ilkelerine göre hareket edilmelidir. Neoklâsik İktisat'ın dayandığı rasyonellik ilkesi ile örtüşüyor. Ekonomik sorunların çözümünde akıl ve mantık kuralları çerçevesinde hareket edilmelidir.

-*Akıl kimde ise devlet ondadır*: Akıllı insanlar fırsatları iyi değerlendirir, böylece de varlık edinir ve rahat bir yaşam sürerler.

Risk -*Bütün yumurtaları bir sepete koyma*: Ekonomik hayatın temel özelliği riskli oluşudur. Kazanç sağlamak kadar zarar da edilebilir. Dolayısıyla insanlar herhangi bir yatırım yaptıkları zaman olabilecek olan bu riskleri en aza indirmeye çalışırlar. Bunun da yolu tüm yatırımları tek bir araca (örneğin, tek bir tahvil, tek bir firmanın hisse senetleri, vs. gibi) yapmamak, çeşitli varlıklar arasında dağıtmaktır. Böylece bazılarındaki olası bir zarar diğerlerindeki olası kazançlarla karşılanmış olur. Finas'ta Portfolyo Teorisi'ni ifade ediyor.

-*Her zaman papaz pilâv yemez*: İnsanların geçmişte birkaç kez ellerine geçen fırsatlardan yararlanmış olmaları, ileride de bunun süreceği anlamına gelmez. Şans tersine dönebilir: Riskli işlerde her zaman zarara uğrama olasılığının bulunduğuna göre, buna hazırlıklı olmak gerekir.

Risk ve kâr -*Korkak tüccar ne kâr eder, ne zarar*: Ticaret yaşamının temeli risktir; yalnızca zarar etmemeyi düşünen bir iş adamı belki kayba uğramaz, ama ticaret yaşamının asıl hedefi olan kârdan da mahrum kalır.

Risklere Karşı Hazırlıklı Olmak -*Ava gelmez kuş olmaz, başa gelmez iş olmaz*: Doğada ne kadar özgürce dolaşsalar da kuşlar insanlara av olmaktan kurtulamazlar. Bunun gibi, insanlar da ömürleri boyunca akla hayale gelmeyecek kadar farklı felâketlerle karşılaşabilirler. Dolayısıyla bu gibi tehlike, kaza ve sıkıntılara karşı hazırlıklı olmaları, örneğin önceden birikimde bulunmuş olmaları gerekir.

Sağlık ve Zenginlik -*Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi*: Kanuni Sultan Süleyman tarafından söylenmiş bu veciz söz, dünyada hiçbir maddi zenginliğin sağlık kadar önemli olmadığını ifade ediyor.

Sermaye -*Sermayen bir yumurta ise taşa çal*: Fazla değeri olmayan varlıklarla iş kurulamaz: Her işe girişebilmek için asgari düzeyde bir sermaye gerekir. Bu sermaye olmadan yapılacak işlerden olumlu sonuç elde edilemez.

Servet Sahipliği -*Mal sahibi, mülk sahibi, hani bunun ilk sahibi?*: İnsanlar çalışıp kazanarak büyük mal ve mülk biriktirebilirler. Ancak, servet biriktirmek için aşırı hırslı olmak doğru değildir. İnsanlar ölümlüdür, o bakımdan kazançlarıyla topluma yararlı faaliyetlerde bulunmalı, örneğin toplumsal projelere yardım ve bağış yapmaktan kaçınmamalıdır.

Servet ve Mutluluk -*Para mutluluk getirmez*: Servet insanın maddi ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlar. Ancak mutluluk iç huzuruyla ilgili bir durumdur. Her zengin insanın mutlu olduğu söylenemez.

Sosyal Yardımlaşma -*Asıl zengin verendir*: Zenginler zenginliklerini yalnızca kendilerine rahat bir yaşam sürdürmek için kullanmamalı, aynı zamanda toplumun çıkarlarına hizmet eden kuruluşlara (eğitim, sağlık, kültür, vs.) yardımda bulunmalıdırlar. Bu tür yardım faaliyetleri, aynı zamanda katkıda bulunan insanların toplumdaki saygınlıklarını artırır, onları manen zenginleştirir.

-*Ekmeği aç aça ver, parayı muhtaca ver*: Zengin insanlar başkalarına yardım yapmak isterlerse bu yardımları aç, kimsesiz, yoksul ve muhtaç insanlara yapmalıdırlar.

-*Malı kadar zekâtı artsın*: Geleneklerimiz ve inançlarımız, varlıklı insanlara varlıklarının belirli oranında zekât vermeyi emreder. Dolayısıyla edinilen mal miktarı arttıkça zekât da artar. Zekât bir toplumsal yardımlaşma aracıdır. Burada servetin toplumsal yönüne işaret ediliyor; insanlar çok kazandıkça yoksullara daha çok yardımda bulunacak, dolayısıyla toplumda sosyal dayanışma artacaktır.

-*Verdin mi doymalı, vurdun mu koymalı*: Bir kimseye yardım yapılmaya karar verilmişse bu yardım onun bir ihtiyacını karşılamaya yetecek düzeyde olmalıdır.

-*Zengin silkinse fakir bay olur*: Zengin insanlar kazançlarının ufak bir bölümünü bile verseler fakirler fakirlikten kurtulurlar. Toplumda gelir dağılımı dengesinin sağlanmasına katkı

Söz ve Sözleşme -*Ağanın gözü, yiğidin sözü*: Ağa, işin yürütülmesini gözetlemek veya denetlemekle görevlidir, yiğit ise verdiği sözü tutmakla sorumludur. İnsanlar verdikleri sözü yerine getirmelidirler, Türk toplumunda verilen söz yazılı olmayan bir sözleşme gibidir.

-*Er olan sözünde durur*: Verilen sözde durmak, mert ve dürüst olmanın temel koşuludur. Söz yazılı olmayan bir sözleşme gibidir.

-*Söz imzadan muteberdir*: Dürüst ve mert insanların verdikleri sözler resmi olarak yapılan sözleşmelerden bile daha geçerlidir.

Sürekli Kazanç -*Akmasa da damlar*: Bir işyerini işleten insanlar büyük kazançlar elde edilmeseler bile ufak ufak fakat sürekli gelirler sağlayabilirler. Bu da insanın geçimini sürdürmesine olanak hazırlar.

Talebin Şiddeti -*Abanın kadri yağmurda bilinir*: Bir malın değeri ona ihtiyaç duyulduğu zamanda anlaşılır. Modern İktisat'ta Talep Kanunu'na karşılık geliyor. Herhangi bir anda mala

duyulan ihtiyaç ne kadar şiddetli ise malın piyasadaki fiyatı da o ölçüde yüksek olur. Tersine, ihtiyaç duyulmayan malların piyasa talebi ve değeri düşüktür.

Talep Kanunu -*Köre ayna satılmaz*: İnsanlar ancak ihtiyaç duydukları mal ve hizmetleri satın alırlar: Modern İktisat'ta Talep Kanunu'na gönderme yapılıyor.

-*Körler mahallesinde ayna satılmaz*: Her iş, ancak onu uygun koşulların bulunduğu yerde yapılabilir. Bir mala talebin olmadığı yerde o mal satılamaz.

-*Kürkü orak vaktinde, orağı kürk vaktinde*: Bkz.: Aba vaktinde yaba, yaba vaktinde aba.

-*Müslüman mahallesinde salyangoz satılmaz*: Her işin yapılabilmesi için ona uygun bir yerin seçilmesi gerekir. Örneğin Müslümanlar salyangozu tüketmedikleri gibi buna karşı antipati de duyarlar. Dolayısıyla böyle bir ortamda salyangoz satışı yapılamaz.

-*Parayı veren düdüğü çalar*: İstenen bir şeyin elde edilebilmesi için onun bedelinin ödenmiş olması lazımdır. Ödeme gücü olmadan bir mala duyulan istek ekonomik anlamda bir etki doğurmaz, yani bu bir talep nedeni olarak kabul edilemez.

Talep ve Kârluluk -*Bakkal bir müşteri için dükkân açmaz*: Yeterli sayıda alıcının olmadığı yerde ticaret yapılamaz. Talebin ekonomik faaliyetlerdeki önemi vurgulanıyor.

Tarımsal Üretimde Belirsizlik -*Ambara girinceye kadar ekin, sahibinin değildir*: Tarımsal üretim olumsuz iklim koşullarından, zararlı böcek ve mantar hastalıklarına kadar çeşitli risk faktörleri ile karşı karşıyadır. Bu etkiler ise son ana kadar çiftçiye zarar verebilir. O bakımdan çiftçi ambara girmeden ürünü elde edilmiş sayılamaz.

Tasarruf -*Ak akçe kara gün içindir*: İyi bir yaşam sürmek için kazandığımız para, yarın karşılaşılabileceğimiz dar zamanlarda bizi sıkıntıdan kurtarır. Dolayısıyla insanların bireysel olarak tasarruf yapmalarının önemi vurgulanıyor. Fakat aynı zamanda da önlem amaçlı para talebine (precautionary demand for money) işaret ediliyor.

-*Damlaya damlaya göl olur, dolar taşar sel olur*: Ufak ufak yapılan tasarruflar ileride büyük servetlere dönüşebilir. Tasarruf alışkanlığını topluma yerleştirmenin önemi vurgulanıyor.

-*Sakla samanı gelir zamanı*: En değersiz gibi görünen şeyi bile atmayı saklamak gerekir; gün olur ona da ihtiyaç duyulabilir. İsraftan kaçınmayı, tutumlu olmayı öğütüyor.

Tembellik -*Boş durmaktansa boşa çalışmak iyidir*: Boş durmak insanı tembelliğe alıştıtır. İnsanın vaktini boş durmak yerine, para getirmese bile, bir işle uğraşarak geçirmesi daha doğrudur. Çünkü hiç değilse tembellikten kurtulmuş, kendini dinç tutmuş olur.

-*İt ite (buyurur), it de kuyruğuna*: Tembel insanlar iş yapmazlar, yapılması kendilerinden istenen işleri onlar da başkalarına aktarırlar.

Tembellik ve Tüketim -*Hazıra dağlar dayanmaz*: Çalışmadan belirli bir servete konan insanların bu servetleri kısa zamanda tükenir. O nedenle kişi çalışmalı ve servetini kazançlarından edinmelidir.

-*Yatan aslandan gezen tilki yeğdir*: Toplumda örneğin asil sınıfa mensup olmaları dolayısıyla çalışmadan yaşayan insanlara göre, böyle bir ayrıcalığı olmayan, emekleriyle geçinen, üretici durumdaki insanlar daha üstündür. Çünkü bu insanlar üretimleriyle topluma katkıda bulunurlar. Toplumda çalışma ve işbölümünün önemi vurgulanıyor.

-*Yatanın yürüyene borcu var*: Çalışmadan asalak olarak yaşayan bir kimse çalışan, çabalayan, topluma katkı sağlayan kimselere karşı borçlu sayılır. Çünkü emeğiyle çalışan o kimselerin topluma sağladıkları hizmetlerden herkes gibi onlar da yararlanırlar. Çalışmanın aynı zamanda toplumsal bir görev olduğu vurgulanıyor.

Temel İhtiyaçlar -*Acıkmış kudurmuştan beterdir*: Açlık gibi temel bir ihtiyacın şiddetini vurguluyor.

-*Aç aslandan tok domuz yeğdir*: Açlık gibi temel bir ihtiyacın karşılanmaması durumunda en soylu insanlar bile saldırganlaşabilir.

-*Aç ayı oynamaz*: İnsanların bir işte verimli olabilmeleri için öncelikle maddi ihtiyaçlarının asgari düzeyde de olsa karşılanmış olması gerekir. İşveren, işyerinde çalıştırdığı işçilerden iyi bir verim alabilmek için öncelikle onların açlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılaması gerekir.

-*Aç doymam, tok acıkmam sanır*: Aç insan, ne kadar yiyecek önüne konursa tüketebileceğini, tok insan ise yiyeceğe hiç ihtiyaç duymayacağını düşünür. İnsanlar için önemli olan şu anda duydukları ihtiyaçların şiddetidir, yarınki durumla o derece ilgilenmezler.

-*Aç gezmekten tok ölmek iyidir*: Açlığın ne derecede şiddetli bir ihtiyaç olduğu vurgulanıyor.

-*Aça dokuz yorgan örtmüşler, yine uyumamış*: Temel ihtiyaçlarını karşılayamayan insanlar bundan büyük ıstırap ve rahatsızlık duyarlar, bu insanlardan verimli çalışmaları da beklenemez. İhtiyaçların şiddetine gönderme yapılıyor.

-*Parasızlık insana dam deldirir*: Parasız kalan insanlar her türlü, ağır, zor ve angarya işleri yapmaktan kaçınmazlar. Burada da temel ihtiyaçların karşılanmaması durumunun insanları ne büyük zorluklarla karşı karşıya bırakabileceği vurgulanıyor.

Ticarette Belirsizlik -*Gün var yılı besler, yıl var günü beslemez*: Ticaret yaşamında bazan bir günde bir yıla yetecek kadar kazanç elde edilebilir; oysa bazan da bir yılda kazanılan gelir, bir günün ihtiyacını bile karşılamaz. Serbest meslek olarak yapılan işlerde kazancın düzensizliğine işaret ediliyor.

Ticarette Yüksek Kazanç -*Rençber kırk yılda, tüccar kırk günde*: Çiftçinin kırk yılda kazandığı geliri, tüccar kırk günde kazanır. Bu atasözüne göre tüccarlık çok kazançlı, çiftçilik ise fazla geliri olmayan mesleklerdir. Fakat burada asıl söylenmek istenen çiftçinin kendisinin değil, onun ürettiği malları pazarlayan aracı kesimin aşırı kârlar elde etmekte olduğudur.

Toplumsal Yardımlaşma ve toplum yararı-*Komşuda pişer, bize de düşer*: Komşulardan birisi,, elde ettiği varlıklardan diğerlerine de pay vermelidir. Komşuluk ilişkisi bunu gerektirir. Türk toplumunda sosyal dayanışma ve yardımlaşmanın önemine işaret ediyor.

-*Veren el, alan elden üstündür*: İnsanlar yalnızca kişisel çıkarlarını düşünmemeli, aynı zamanda toplum yararını gözeterek hareket etmelidirler. Bu ise Adam Smith'in Ekonomiye yerleştirdiği ve daha sonra Klâsik ve Neoklâsik Ekonomi'nin temel ilkesi durumuna gelen Homoeconomicus (insanların yalnız kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeleri) felsefesi ile açıkça çelişmektedir.

Toprağın Verimi -*Toprağın verdiğini padişah vermez*. Bkz.: Bir avuç altının olacağına bir avuç toprağın olsun.

Toprak -*Aç kal, topal kal, kör kal, fakat topraksız kalma*: Toprak insanlara iş, aş ve gelir sağlayan en önemli kaynaktır. O nedenle üretim faktörleri arasında özel bir yeri vardır. Fizyokratların görüşlerinin benzerini savunuyor.

- *Bir avuç altının olacağına bir avuç toprağın olsun*: Altın verimli olmayıp yalnızca değerli bir süs eşyasıdır; oysa toprak tarımsal malların üretiminde kullanılan verimli bir faktördür; o yüzden de gerçekte altında bile daha değerli sayılır.

Tüketim Fonksiyonu -*Alçak yerde yatma sel alır, yüksek yerde yatma yel alır*: İnsanlar gelir düzeyleri ile uyumlu bir yaşam düzeyi sürdürmelidirler. Gelir düzeyine göre çok düşük, ya da çok yüksek bir yaşam standardı sürdürmek hatalıdır.

-*Herkesin hamuru ekmeğine göredir*: İnsanlar gelirlerine göre harcama yapmalıdır. Modern Makroekonomide Tüketim fonksiyonu benzeri bir görüş.

Uzman Eleman -*Ekmeğini ekmekçiye ver, bir ekmek de üste ver*: Verilmesi gereken ücret ne kadar yüksek olsa da her işi uzmanına yaptırmaktan kaçınılmamalıdır. Uzmanlığa verilen önem vurgulanıyor.

Uzman Görüşü -*Altının kıymetini (kadrini) sarraf bilir*: Bir ekonomik varlığın, emeğiyle çalışan insanın veya başka bir üretim girdisinin değerini anlayabilmek için o alanda uzman olmak gerekir. Her işin uzmanı kişilere danışmanın önemine işaret ediliyor.

Uzmanlaşma -*Dokuz sanat adamı aç koyar*: İnsanlar belirli bir meslek dalında uzmanlaşmalıdır. Birden çok işi yapmaya çalışanlar bunların hiçbirini çok başarılı biçimde yapamazlar. Bir alanda uzmanlaşmanın önemine vurgu yapılıyor.

Uzmanlık -*Her şey bilen bir şey bilmez*: Her çalışan insanın beceri sahibi olduğu bir alan vardır. Birden fazla alanda uzmanlaşmak genellikle mümkün değildir. O bakımdan her şeyi bilirim diyen gerçekte hiçbir şey bilmez.

Üretim Yöntemi -*Yoldan giden yorulmaz*: Her işi usulüne uygun yapmak gerekir. Bunun için de öncelikle o işin nasıl yapılacağı iyi öğrenilmelidir.

Üretimde Amaç ve Araç Uygunluğu -*İğne ile kuyu kazılmaz*: Büyük hedeflere ulaşabilmek için ona uygun araçlar kullanmak gerekir. Üretim Fonksiyonu analizini çağrıştırıyor.

Üretimde Beşeri Sermaye -*Zenginin sermayesi kasasında, alimin sermayesi kafasında*: Zengin insanların kasalarında tuttıkları para onların sermayesidir. Oysa bilgili, iyi yetişmiş, girişimci insanların sermayesi kafalarındaki akıldır. Beşeri sermayeye gönderme yapıyor.

Üretimde Sermaye -*Bir akçanın bitirdiğini eller bitiremez*: İnsan ne kadar fazla emek harcasa da sermaye ile yapılması gereken işi etkin biçimde başarması güçtür. Sermaye aracı kullanmadan sırf emekle yapılacak üretim başarısız veya düşük verimlilikte olur. Sermayenin üretimdeki rolü.

Alet işler el öğünür: Her işin yapılmasında emek gerekli olmakla birlikte, işin başarılmasını sağlayan asıl etken kullanılan araç ve gereçlerdir. İktisat teorisindeki ifadesiyle sermaye faktörünün üretimde verimi artırıcı rolüne işaret ediliyor.

Ürün Kalitesi -*Eski pamuktan bez olmaz, kötü demirden kılıç olmaz*: Sağlam ve kaliteli mal üretebilmek için kullanılacak girdilerin de kaliteli olması gerekir.

Üst Yönetimin Etkinliği -*Balık baştan kokar*: İşlerin iyi yürümediği bir işletme veya kurumda bozulma büyük olasılıkla kurumun üst yönetiminden başlar. Dolayısıyla kurumsal yapıda ilk düzeltilmesi gereken de üst yönetim olmalıdır.

Veresiye Satış -*İnsanın ahmağı malını veresiye verendir*: Veresiye, yani bedelini sonradan tahsil kaydıyla mal satışı yapmak akıllıca bir ticaret yöntemi değildir. Çünkü, vadedilen ödeme hiç yapılmayabilir. Türk toplumunda geçmiş dönemlerdeki veresiye satışların yerini bugün kredili satışlar almıştır. Kredili satış önemli bir pazarlama yöntemidir. Ancak bu satışların içerdiği sakıncalara karşı kefil ve teminat gibi güvence önlemleri uygulanmaktadır.

Verirsen veresiye, batarsın karasuya: Veresiye satış yapan bir tüccar alacaklarını tahsil edememesi yüzünden sonunda iflâsa sürüklenebilir. Ticaret hayatında sağlam yolu tutmak, peşin parayla satış yapmak gerekir.

Yardımanın Miktarı -*Varını veren utanmamış*: İnsanların yapacakları yardımlar gelirlerine göredir. Düşük gelirli bir insanın yapabileceği yardımın düşük miktarda olması normaldir. Ancak önemli olan yardımda bulunmaktır, o bakımdan veren insan yardımın azlığından hiç bir zaman utanç duymamalıdır.

Yaşam Boyu Tüketim Hipotezi -*Gençlikte para kazan, kocalıkta kur kazan*: İnsanlar gençlikte çalışıp bol para kazanırken, ihtiyarladıklarında çalışamayacakları günleri düşünmeli ve ona göre tasarruf yapmalıdırlar. Ando-Modigliani'nin Yaşam Boyu Tüketim Hipotezi ile benzer bir görüşe yer veriliyor.

Gençlikten kocalığa can sakla, varlıktan yokluğa mal sakla: İnsan bol kazanç elde ettiği gençlik yıllarında ilerideki yaşlılık günlerini düşünerek hem sağlığını korumaya, hem de kazancının bir kısmını tasarruf etmeye özen göstermelidir. Yaşam Boyu Tüketim Hipotezi'nin benzeri.

Yaşamdaki Riskler -*Varlığa güvenen, darlığa düşer*: Bugünkü zenginliğine güvenip gelecek için hiçbir yatırımda bulunmayan kişi, beklenmedik bir anda olumsuz koşulların ortaya çıkmasıyla maddi sıkıntıya düşebilir. O nedenle gelecekteki olumsuzluklara karşı daima hazırlıklı olmalı, tasarrufta bulunulmalıdır.

Yaşamın Belirsizliği -*"Altın altın" deme altında kalırsın*: Fazla para gözlü olmak insan için iyi değildir; para hırsı insanlar için kötü sonuçlar doğurur. Kapitalist ekonomilerde insanlar birer "çıkarıcı varlık" (homo economicus) olarak kabul edilirler; çalışma, para ve servet biriktirme konusunda ise bir sınır bulunmamaktadır. Bu atalar sözünde ise aşırı para hırsına kapılmanın, fazla servet biriktirmenin insana zarar verebileceğine işaret ediliyor. Ancak atasözlerimiz arasında bu fikrin tersini belirtenler de vardır; örneğin, bkz.: *fazla mal göz çıkarmaz*, gibi

Yazılı Belge -*Akıl yanılır, kalem yanılmaz*: Bilgileri yazı ile kaydetmeyip akılda tutmaya çalışmak doğru değildir, çünkü insan unutulabilir. Akılda tutmaya fazla güvenmeyip bilgileri kaydetmek en doğru yoldur.

Yazılı Sözleşme -Şahit ölür de senet ölmez: İnsanların tanıklığına güvenilmemeli, mutlaka yazılı belge düzenlenmelidir. Ekonomik hayatta örneğin sözleşmelerin bu şekilde yazılı olarak yapılması gerekir.

Yetenek (Liyakat) Sistemi -İş bilen, kılıç kuşananın: Her iş o konuda bilgi sahibi olan, her mal da onu kullanan insanların hakkı olmalıdır. İşe eleman alımında yetenek (liyakat) sisteminin önemine vurgu yapılıyor.

-İşe göre adam, adama göre iş değil: İşe alımlarda işin nitelikleri objektif olarak belirlenmeli ve o niteliklere uygun eleman alınmalı. Adama göre iş verilmesi ise adam kayırmacılık, yolsuzluk ve suiistimal doğurur. Burada işe alımda yetenek (liyakat) sisteminin önemi vurgulanıyor.

Yetersiz Sermaye -Taşıma su ile değirmen dönmez: Küçük ve sürekli olmayan kaynaklarla büyük işler gerçekleştirilemez.

Yoksulluk -Aç, aç ile yatınca arada dilenci doğar: Yoksul insanların bir araya gelmesi yoksulluğu azaltmaz, tersine yoksulluğun sürmesine ve artmasına neden olur. Bir örneği uluslararası ekonomik birliklerde görülür. Uygulamada, ekonomik açıdan geri kalmış ülkelerin kendi aralarında oluşturdukları birliklerin bu ülkelerde yoksulluğu giderdiğine dair önemli bir gösterge bulunmamaktadır.

-Tok açın halinden anlamaz: Hiç geçim sıkıntısı çekmeyen, bolluk ve zenginlik içinde yaşayan insanlar, yoksulların ıstırabını bilemezler. İhtiyaçlar karşılandıkça şiddeti azalır, karşılanmamış ihtiyaçlar ise insanlara büyük elem ve ızdırap verirler. Azalan Marjinal Fayda Kanunu'na uygun bir görüş.

-Umut fakirin ekmeğidir: Geçimini zor sağlayan yoksul insanlar iyi günlere kavuşmanın hayali içindedirler, bu ise onlara yaşama sevinci verir.

Yönetim -Çobansız sürü olmaz: Her topluluğun bir yöneticisi olmalıdır. Çalışma yaşamında yöneticilerin önemi vurgulanıyor.

Yönetimin Etkinliği -Su başından kesilir: İyi yürümeyen bir işin düzeltilmesi, ancak o işin başındakilerle anlaşarak sağlanabilir. İşletmelerde üst kademe yönetiminin önemi.

Zaman Faktörü -Vakit nakittir: Zaman para gibi değerli bir etkidir. Emek, sermaye, doğal kaynaklar nasıl ekonomide kıt üretim araçları durumunda iseler, vakit de bunlar gibidir; o nedenle vakti iyi kullanmalı, onu boşa harcamamalıyız.

Zaman Plânlaması -Bugünkü işini yarına bırakma: İnsanlar dakik olmalı, her işi zamanında yapmalıdırlar. Bugün yapılması gereken bir işin yarına bırakılması, o işin ya hiç, ya da istenen kalitede yapılamaması sonucunu doğurabilir. Bir iktisadi kaynak olarak zamanın iyi kullanılması gerektiğine gönderme yapılıyor.

Zarar -Her ziyan bir öğüttür: Ekonomik hayatta uğranılan her zarardan bir ders amak gerekir; böylece o hata bir daha tekrar edilmez.

Zevk ve Tercihlerin Farklılığı -Kimi tadından yiyemez, kimi tatsızlığından: Aynı yemeği bazı tüketiciler çok tatlı bularak ondan hoşlanmazken, bazıları da tersine onu çok tatsız bulur ve tüketmek istemezler. Modern İktisat'ın temel varsayımlarından birisi olan tüketici zevk ve tercihlerinin farklılığına işaret ediyor.

-Zevkler ve renkler tartışılmaz: Bkz.: Kimi tadından yiyemez, kimi tatsızlığından.

Böylece alfabetik dizine göre yaptığımız atasözü incelemesini tamamlamış bulunuyoruz. Çalışma aşağıdaki özet ve sonuç kısmıyla son bulmaktadır.

4. ÖZET VE SONUÇ

Bu çalışma Türk atasözlerinin ekonomik yönden incelenmesi üzerine yapılan bir girişim niteliğindedir. Atasözleri, ait oldukları toplumların asırlardan beri süregelen ve bir nesilden diğerine aktarılırken anlamları daha da güçlenen veciz sözler ve ilkelerdir. Toplumların belirli konulardaki duygu, düşünce, görüş ve davranış kalıplarını yansıtan bir aynaya benzerler. O bakımdan bu çalışmadaki temel amacımız Türk atasözlerini inceleyerek Türk toplumunun ekonomik konulardaki ana düşünce ve görüşlerini ortaya koymaktır. Daha sonra da bu görüş ve düşünceler Yerleşik Ekonomi Bilimi'nin ilkeleriyle karşılaştırılarak Modern Ekonomi öğretilerinin toplumumuzun gerçekleriyle ne derecede bağdaştığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmada önce Türk atasözleri bir süzgeçten geçirilerek bunların içinde doğrudan ve dolaylı olarak ekonomiyle ilgili oldukları düşünülenler seçilmiştir. Türkiye’de atasözlerinin derlemesi üzerine yapılmış oldukça başarılı çalışmalar vardır. Çalışmamızda bunlardan yararlandık; bir kısım atasözlerini ise doğrudan kendimiz derleme yoluna gittik. Böylece incelemeye aldığımız atasözlerinin sayısı yaklaşık 250 dolayındadır.

İncelemelerimiz bize Türk toplumunda Ekonomi’nin hemen hemen her dalıyla ilgili atasözleri bulunduğunu göstermektedir. Bunların arasında örneğin arz ve talepten Marjinal Fayda Kanunu’na, sermayeden işgücü ve toprağın üretimdeki rolüne, çalışma ve girişimcilikten mal ve mülk edinmeye, fayda ve maliyet analizinden toplumsal gelir dağılımına kadar çok değişik konular yer almaktadır. Bunların yanında çevre korunması, dışsal (pozitif ve negatif) ekonomiler, optimal kaynak bileşimi, yaşam boyu tüketim fonksiyonu, politika uygulamalarında amaç ve araç uygunluğu, beşeri sermaye, rasyonellik ilkesi, iskonto teorisi, iş plânlaması gibi oldukça güncel ve ileri analiz gerektiren konuların yer alması da çok dikkat çekicidir.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse denebilir ki, Türk toplumunda ekonomik konularla ilgili atasözlerinin ortaya koyduğu görüşler Yerleşik Ekonomi (Mainstream Economics) veya Neo-klâsik Ekonomi’nin ana ilkelerinden çok farklı değildir. Örneğin, talebin oluşumunda ihtiyaçların şiddeti, üretimin etkinliğinde fiziki ve beşeri sermayenin rolü, ekonomik yaşamda risk faktörünün etkisi, girişimci açısından fırsatlardan yararlanma, fayda ve maliyet analizi, uzmanlaşma, nitelikli emek ve işbölümünün gerekliliği, vs. gibi. Atasözlerimizde çalışıp kazanmak kadar bilinçli para harcamanın gerekliliğine de işaret edilmekte ve örneğin şöyle denmektedir: “Malını yemesini bilmeyen zengin her gün züğürttür.” veya “Para dediğin el kiri.”, vs.

Bununla birlikte, incelerimizden çıkartılabilecek sonuca göre Türk toplumunun ekonomik konulara bakışının tamamen Neoklâsik Teori’ye uygun olduğunu söylemek de doğru değildir. Hatta genel ilkeler birbirine benzerlik gösterse de, toplumumuzdaki bakış açısının ondan daha ileri, daha özel ve daha insancıl bir nitelik taşıdığını söylemek hatalı olmaz. Örneğin insanlara çalışmak, para kazanmak önerilirken para hırsına kapılmanın doğru olmadığı uyarısı da yapılıyor. Yahut para kazanmanın, servet biriktirmenin önemine işaret edilirken, bunun doğru ve dürüst çalışma ile sağlanması gerektiği önemle vurgulanıyor. Diğer yandan mal, mülk ve servet toplumda ne kadar önemli kabul edilseler de insanın kişilik, onur ve sağlığının bütün bunlardan çok daha önemli olduğuna işaret ediliyor.

Neo-klâsik Teori ile aradaki önemli farklardan birisi de paranın rolü konusunda kendini gösteriyor. Neo-klasik teoride para belirli işlevler gören, fakat yansız (neutral) bir varlık kabul edilir. Yansızlık paranın ekonomik ve sosyal gücünün üzerinde durulmadığını ifade eder. Oysa atasözlerimizden çoğu paranın sosyal ve ekonomik etki ve ağırlığını vurgulamaktadır, örneğin “Altın anahtar her kapıyı açar” veya “Kılıç açmayan yeri para açar.” deniyor. Kanımızca da paranın toplumsal gücünün ihmal edilmiş olması Neo-klâsik Teori açısından çok önemli bir eksikliklerdir.

Bir başka nokta da borçlanma konusudur. Pek çok atasözümüzde borçlu yaşamının toplumsal açıdan arzulanmayan, insana elem ve sıkıntı veren bir durum olduğu belirtilmekte, hatta “Aç kalmak borçlu kalmaktan iyidir.” denilmektedir. Toplumumuzda borcun geri ödenmesi ekonomik olduğu kadar ahlâki bir vecibe olarak kabul edilir. Atasözlerimizde de kişinin olabildiğince borç almaktan ve borçlu yaşamaktan kaçınması gerektiği mesajı verilmektedir. Günümüzde birey veya ülke olarak tüketim kredilerindeki artışların yol açtığı sorunlar göz önüne alındığında atalarımızın sözlerinin bugünkü toplumlar için de ne derece doğru ve geçerli olduğu bir kez daha anlaşılmaktadır.

Diğer bir konu da ortak işletme kurulmasıyla ilgilidir. Bir yandan “Birlikten kuvvet doğar.” denilirken, diğer yandan da “Ortak atın beli kırık olur.” görüşüne yer verilmektedir. Modern anlamda halka açık sermaye şirketlerinin (anonim şirketler gibi) yaygınlaşması göreceli açıdan yeni bir gelişme olduğu için buradaki “ortaklık”tan ortak şahıs işletmelerini anlamak daha doğru olur. Bu tür işletmelerde ise ortaklardan birinin isteyerek veya istemeden yanlış yapması diğer ortağı ve tüm işletmeyi büyük zarara sokabilir. O nedenledir ki birçok atasözünde ortaklıklara karşı olumsuz bir bakış açısı vardır. Ancak bu olumsuz görüşün sermaye piyasalarının nispeten geliştiği, yasal alt

yapının büyük ölçüde oluşturulduğu günümüz toplumlarıyla ilgili bulunmadığını söylemek hatalı olmaz.

Atasözlerimizde sosyal yardımlaşmanın önemine sık sık yer verilmekte ve örneğin “Asıl zengin, verendir.” denilmektedir. Ayrıca insanların ölümlü olduklarına işaret edilerek mal, mülk sahibi olanların toplum yararına olan işlere yardımda bulunmaları, bu kapsamda vakıflar aracılığıyla eğitim, yeme içme, sağlık, vs. gibi konularda toplumsal hizmetlerde bulunmalarına vurgu yapılmaktadır. Batılı toplumlardaki Vakıf kurumunun Türk toplumunda oldukça uzun bir geçmişi vardır. Toplumsal değerlerimiz ve atasözlerimiz de hayır kurumlarına yardımın önemini sık sık vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, Türk atasözlerinin ekonomik açıdan yorumlanması üzerine yaptığımız, öncü sayılabilecek bu çalışmada Neo-klâsik öğretideki ilkelerin genelde Türk toplumunun değerleriyle uyumakta olduğunu gördük. Ancak Türk toplumuna özgü görüş, ilke ve deneyimler açısından yapılacak bazı yeni düzenlemelerle Neo-klâsik Teori'nin geliştirilebileceği ve ona daha gerçekçi bir görünüm kazandırılabilmesi sonucuna ulaştık. Bunun için de bu alanda fazla sayıda araştırma ve incelemelere gerek bulunmaktadır. Ayrıca ileride ülkemiz dışındaki Türk toplulukları dahil, öteki ülkeler üzerinde yapılacak benzer çalışmalarla Neo-klâsik Teorinin dayandığı temel ilkelerin daha geniş bir çerçevede geçerliliği araştırılabilir ve elde edilecek sonuçlara göre Neo-klâsik teoriye daha gerçekçi bir görünüm kazandırılmaya çalışılabilir.

KAYNAKÇA

AKSOY, Ömer Asım (2013), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü-I*, İstanbul: Inkılâp yayınevi.

ÇAKICIOĞLU, Erdal (2004), *Örnek Kompozisyonlarla Atasözleri Sözlüğü*. İstanbul: Şimşek Yayınları.

İZBUDAK, Velet (1936), *Atalar Sözü*, Ankara: Türk Dil Kurumu yayını.

KIRIMLI, Sadi G. (1939), *Atalar Sözü*, İstanbul.

ÖZON, Mustafa Nihat (1956), *Türk Atasözleri*, İstanbul: Remzi Kitabev.

ŞAVK, Ülkü Çelik. (2002) *Kırgız Atasözleri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, No. 812.

9

TÜLBENTÇİ, Feridun Fazıl (1963). *Türk Atasözleri ve Deyimleri*, İstanbul.

YURTBAŞI, Metin (1996). *Sınıflandırılmış Türk Atasözleri*, İstanbul: Özdemir Yayıncılık.

